

GLOBAL DIALOGUE

4.3

4 numere pe an în 13 limbi

Sociologia
ca vocație

Zsuzsa Ferge,
Melvin Kohn

Al XVIII-lea congres
mondial al ISA

Margaret Abraham,
Vladimir Ilin,
Michael Burawoy

Sinele externalizat

Arlie Hochschild
intervievat de Madalena
d'Oliveira-Martins,
Amrita Pande și
Ditte Maria Bjerg

Sociologia franceză
azi

Bruno Cousin și
Didier Demazière,
Christine Musselin,
Frédéric Lebaron,
Frédéric Neyrat,
Romain Pudal

- > Sociologia și schimbarea de mediu
- > Comunități de mineri și indigene din Peru
- > Sociologia cehă sub internaționalizare
- > Sociologia precară în Republica Cehă
- > Echipa arabă a *Global Dialogue*

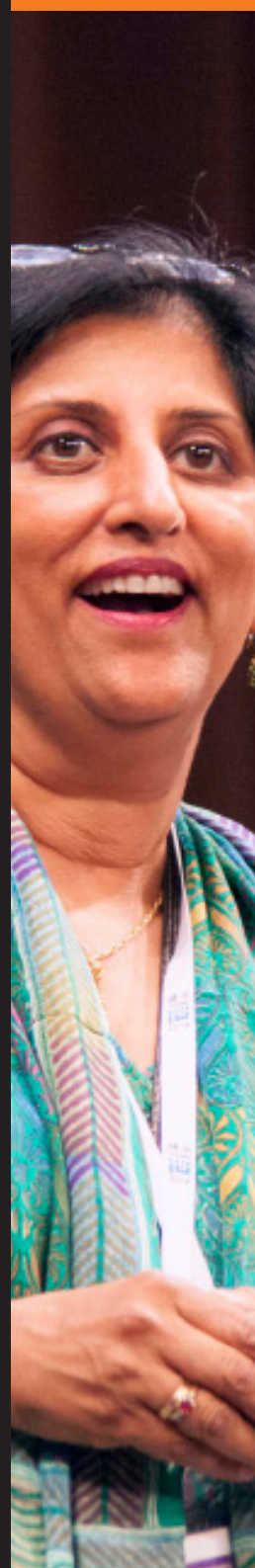
NEWSLETTER

International
Sociological
Association

VOLUMUL 4 / NUMĂRUL 3 / SEPTEMBRIE 2014
<http://isa-global-dialogue.net>

GD

ISA trece de la punct forte la punct forte

Această vară a marcat cel de-al 18-lea Congres Mondial de Sociologie al Asociației Internaționale a Sociologilor organizat în Yokohama (13-19 Iulie). Organizat meticulos de către Comitetul Local de Organizare din Japonia și de către Secretariatul ISA, 6.087 de participanți înregistrați s-au întrunit pentru cel mai mare eveniment din istoria asociației. Însăși scara la care a fost organizat Congresul, cu peste 1.100 sesiuni de lucru, i-a dus pe unii la gândul că ISA a devenit prea mare, temă discutată de sociologul rus Vladimir Ilin în raportul său pentru *Global Dialogue*. La Yokohama a fost ales un nou Comitet Executiv condus de Margaret Abraham. În această ediție a *Global Dialogue*, ea își dezvăluie agenda sa incitantă de a sublinia contribuția sociologiei la justiția socială, mai ales în domeniul violenței de gen.

În acest număr publicăm cinci articole despre starea sociologiei franceze. Acestea subliniază puterea neîntreruptă a acesteia, atât în sfera publică cât și în cea politică. În paralel, autorii discută birocratizarea și specializarea cercetării, profesionalizarea prin expansiunea procesului de „peer-review”, presiunea crescută de a publica în limba Engleză, precum și lipsa locurilor de muncă stabile. Situația sociologiei din Franța se află în contrast cu cea din Cehia, subiect prezentat în două articole, unde presiunea spre internaționalizare și orientare spre sociologia din Vest se confruntă cu contrapresiuni de a se orienta spre problemele locale. Această presiune se simte într-un mod acut în țările semi-periferice, unde așteptarea este ca ele să se orienteze spre centrele de cercetare metropolitane.

Acest număr al *Global Dialogue* debutează cu doi giganți ai sociologiei care prezintă „sociologia ca vocație” prin prisma carierelor personale. Zsuzsa Ferge reflectează asupra istoriei ei personale de-a lungul căreia a contestat, în primul rând, vechiul regim al socialismului de stat din Ungaria, precum și regimul care l-a succedat, contestație făcută din punctul de vedere al celor săraci și marginalizați, în timp ce Melvin Kohn își descrie istoria de pionierat în cercetarea transnațională în domeniul personalității și structurii sociale. Prezentăm totodată un interviu cu Arlie Hochschild, un alt pionier, în acest caz al muncii emoționale și comodificarea sentimentelor, după care, urmând aceeași temă, Amrita Pande și Ditte Bjerg descriu piesa lor de teatru despre mamele-surogat, subiectul de cercetare al Pande în India. Jucată în întreaga Europa cu un succes aclamat, acesta chiar este o nouă formă a sociologiei publice!

Scriu acest editorial din Suedia unde Asociația Sociologilor Nordici își organizează ședința bianuală. O mulțime de sociologi tineri s-au adunat în Lund să discute teme urgente cum ar fi declinul statului de bunăstare în Scandinavia și provocările create de valurile succesive de imigranți. Scandinavia, și în mod particular Suedia, a acceptat mulți refugiați care au scăpat din zonele de război ale lumii, dar după cum arată investigațiile, asimilarea lor a fost zădărnicită de discriminare în accesul lor la bunăstare, educație și locuri de muncă. Misiunea umanitară are și un revers, care nu a scăpat atenției sociologilor.

> *Global Dialogue* poate fi găsită în 13 limbi pe site-ul ISA

> Contribuțiile pot fi trimise la burawoy@berkeley.edu

Zsuzsa Ferge, analist și critic politic maghiar renumit, își amintește cum s-a apropiat de sociologia ca un emigrant din economie care nu putea rămâne cu întrebările despre inegalitate și sărăcie.

Melvin Kohn, sociolog american distins, descrie cum a explorat structurile sociale și personalitatea, care l-au condus la colaborări trans-naționale interesante.

Margaret Abraham, noul președinte al ISA, expune planurile sale pentru învigorarea angajamentului sociologiei față de justiția socială, cu focus pe violența între sexe.

Global Dialogue există datorită unui grant generos de la Sage Publications.

> Echipa editorială

Editor: Michael Burawoy.

Editor asociat: Gay Seidman.

Editori-șefi: Lola Busuttill, August Bagà.

Editori consultanți:

Margaret Abraham, Markus Schulz, Sari Hanafi, Vineeta Sinha, Benjamin Tejerina, Rosemary Barbaret, Izabela Barlinska, Dilek Cindoglu, Filomin Gutierrez, John Holmwood, Guillermina Jasso, Kalpana Kannabiran, Marina Kurkchiyan, Simon Mapadimeng, Abdul-mumin Sa'ad, Ayse Saktanber, Celi Scalón, Sawako Shirahase, Grazyna Skapska, Evangelia Tastsoglou, Chin-Chun Yi, Elena Zdravomyslova.

Editori regionali:

Lumea arabă:

Sari Hanafi, Mounir Saidani.

Brazilia:

Gustavo Taniguti, Andreza Galli, Renata Barreto Preturlan, Ângelo Martins Júnior, Lucas Amaral, Rafael de Souza, Benno Alves.

Columbia:

María José Álvarez Rivadulla, Sebastián Villamizar Santamaría, Andrés Castro Araujo, Katherine Gaitán Santamaría.

India:

Ishwar Modi, Rajiv Gupta, Rashmi Jain, Jyoti Sidana, Ritu Saraswat, Nidhi Bansal, Uday Singh.

Iran:

Reyhaneh Javadi, Najmeh Taheri, Saghar Bozorgi, Hamidreza Rafatnejad, AbdolKarim Bastani, Tara Asgari Laleh, Faezeh Khajezadeh.

Polonia:

Krzysztof Gubański, Kinga Jakiela, Kamil Lipiński, Przemysław Marcowski, Mikołaj Mierzejewski, Karolina Mikołajewska, Adam Müller, Patrycja Pendrakowska, Zofia Penza.

România:

Cosima Rughiniș, Ileana-Cinziana Surdu, Telegdy Balazs, Adriana Bondor, Ramona Cantaragiu, Miriam Cihodariu, Mihai Bogdan Marian, Alina Stan, Elena Tudor, Cristian Constantin Vereș.

Rusia:

Elena Zdravomyslova, Anna Kadnikova, Asja Voronkova.

Taiwan:

Jing-Mao Ho.

Turcia:

Yonca Odabas, Günnur Ertong Attar, İlker Urlu, Zeynep Tekin Babuç, Hüseyin Odabaş.

Consultanți media: Gustavo Taniguti, José Reguera.

Consultant editorial: Ana Villarreal.

> În acest număr

Editorial: ISA trece de la punct forte la punct forte **2**

Sociologia ca vocație – Sociolog prin dezertare
de Zsuzsa Ferge, Ungaria **4**

Sociologia ca vocație – Viața de colaborator trans-național
de Melvin L. Kohn, SUA **6**

> AL XVIII-LEA CONGRES AL ISA

Consolidarea angajamentului sociologiei față de justiția socială
de Margaret Abraham, SUA **9**

Reflecții despre Yokohama
de Vladimir Ilin, Rusia **12**

Immanuel Wallerstein primește Premiul pentru Excelență acordat de ISA
de Michael Burawoy, SUA **15**

> SINELE EXTERNALIZAT

Munca emoțională în jurul lumii: un interviu cu Arlie Hochschild
de Madalena d'Oliveira-Martins, Spania **16**

Făcut în India: Schițe de la o fermă de bebeluși
de Amrita Pande, Africa de Sud și Ditte Maria Bjerg, Danemarca **19**

> SOCIOLOGIA FRANCEZĂ AZI

Sociologia franceză la începutul secolului XXI
de Bruno Cousin și Didier Demazière, Franța **22**

Cariere academice pe cale de dispariție
de Christine Musselin, Franța **24**

Evaluând cercetarea sociologică în Franța
de Frédéric Lebaron, Franța **26**

Modificări ale profesiei de sociolog
de Frédéric Neyrat, Franța **28**

De ce nu există un „Protocol cu privire la subiecții umani”?
de Romain Pudal, Franța **30**

> SCHIMBAREA MEDIULUI

Unde este sociologia? Schimbarea globală a mediului și științele sociale
de Stewart Lockie, Australia **32**

Cupru, apă și teren: Mineritul în Piedra Alta, Peru
de Sandra Portocarrero, Peru **35**

> PROVOCĂRI ALE SOCIOLOGIEI CEHE

Internaționalizarea și cultura auditului: Cazul sociologiei din Cehia
de Martin Hájek, Republica Cehă **37**

Precaritatea Sociologiei: Note din regiunile din Cehia
de Filip Vostal, Republica Cehă **39**

Echipa arabă a Global Dialogue
de Mounir Saidani, Tunisia **41**

> Sociolog prin dezertare

de **Zsuzsa Ferge**, Universitatea Eötvös Loránd, Ungaria

De peste 50 de ani **Zsuzsa Ferge** deține o poziție de lider în rândul sociologilor și statisticienilor sociali din Ungaria. Atât în socialismul de stat cât și în capitalismul care a urmat, Ferge a urmărit întotdeauna ca direcții de cercetare modelarea inegalității, sărăciei și marginalității, ceea ce a rezultat în mai mult de cincisprezece cărți și sute de articole. Una dintre cele mai importante personalități universitare din Ungaria, ea a fost, de asemenea, un critic inveterat și susținător hotărât al politicilor sociale. Zsuzsa Ferge a fondat primul departament de politică socială din Ungaria în 1989, la Universitatea Eötvös Loránd (ELTE) din Budapesta. Până la dizolvarea acestuia în 2011, a condus grupul de cercetare și implementare la nivel local a Programului Național de Combatere a Sărăciei Copiilor, din cadrul Academiei de Științe a Ungariei. A beneficiat de recunoaștere prin numeroase premii, medalii și diplome de onoare din Ungaria și nu numai.

| Zsuzsa Ferge.

Am devenit statistician social pur și simplu pentru a îmi câștiga existența la începutul anilor 1950 în timp ce studiam economia. Am fost desemnată să lucrez la statisticile bugetelor gospodăriilor. Locul de muncă implica vizitarea familiilor care locuiesc în diferite zone din țară și prelucrarea directă a înregistrărilor lunare a ce și cum au câștigat, ce au mâncat, ce au cumpărat pentru copiii lor. Această experiență a fost mult mai interesantă decât economia marxistă sau de alt fel. Așa că am renunțat la economie pentru a fi mai aproape de oameni și societate.

Am început să analizez datele cu privire la gospodării și în curând am constatat că numerele ar putea fi benefice pentru a face public, într-un mod non-ideologic (apolitic), contrastul sau conflictul dintre ideologia oficială cu privire la egalitate și realitatea vieții de zi cu zi. Președintele de atunci al Oficiului de Statistică al Ungariei a fost suficient de flexibil - și, deși este greu de crezut acum, suficient de independent - să autorizeze după anul 1956 un studiu amplu (20.000 de gospodării) pe diverse aspecte ale „stratificării sociale.” (Cuvintele aveau pe atunci o importanță simbolică extraordinară pentru politică. „Stratificarea socială” era o expresie legitimă, în timp ce conceptul de „clasă socială” nu era, decât atunci când era uzitat de ideologia oficială ineptă. Se puteau studia persoanele cu venituri mici, însă nu se putea menționa sărăcia. Statisticile sociale puteau fi realizate în mod legitim, cu toate că sociologia a fost interzisă până în anii 1960.)

Raportul privind stratificarea socială caracteriza diverse grupuri „socio-economice” și descria situația oamenilor „cu venituri mici”. Teoria de bază implicită sugera că interconexiunile dintre distribuția inegală a puterii, cunoașterii și dreptului de proprietate (în această ordine), au stat la baza formării grupurilor importante din punct de vedere structural.

Inegalitățile sociale au rămas centrale în tot ceea ce am făcut de atunci. După ce am cartografiat (cel puțin într-o anumită măsură) faptele statistice, au apărut multe întrebări. De la

>>

început întrebarea mea principală a fost cum se pot reduce inegalitățile care determină soarta copiilor încă de la naștere. În cadrul Institutului de Sociologie al Academiei de Științe din Ungaria, fondat în 1963, am studiat școala ca și un posibil mecanism pentru egalizarea șanselor copiilor. Aceste studii, deși erau în strânsă legătură cu fostul nostru subiect de cercetare, au fost profund influențate de spiritul acelor vremuri și în special de lucrările lui Pierre Bourdieu; peste tot în Europa sociologii sperau că educația ar putea contribui la reducerea inegalităților. Astfel, începând cu sfârșitul anilor 1960, studiile noastre au acoperit învățământul primar, școlile secundare și profesionale, rezultatele școlare și carierele școlare ale copiilor, precum și situația și opinia profesorilor. Dar aceste speranțe s-au dovedit total nefondate: studiile noastre au arătat că în timp ce structura școlară s-a schimbat, școlile au continuat să funcționeze drept cei mai importanți agenți în legitimarea transmiterii sociale a lipsei de putere și sărăciei.

Întrebările noastre au continuat în aceeași ordine de idei. Există vreo instituție care ar putea schimba tendințele sociale? În mod evident, următorul obiect de cercetare a fost statul, sau mai exact, activitățile statului care ar putea influența inegalitățile structurale, și anume politica socială și de redistribuirea centrală. Deci, de la începutul anilor 1970 am început să explorez politica socială maghiară. În 1966, am fost norocoasă să particip la Congresul Mondial de Sociologie unde m-am întâlnit cu fondatorii a ceea ce mai târziu a devenit Comitetul ISA de Cercetare a Sărăciei, Bunăstării Sociale și Politicii Sociale - Herbert Gans, Peter Townsend, Henning Friis, S.M. Miller și mulți alții. Aceste prietenii au deschis o porțiță către lucrările lui Richard Titmuss, către lumea cercetării sărăciei și studiul politicilor sociale.

Am continuat să studiem schimbările structurale și sărăcia din punct de vedere empiric și istoric și am început să examinăm politica socială maghiară. Combinând abordarea noastră sociologică cu privire la structura socială și politica socială (britanică) în sensul strict al cuvântului, am ajuns curând la conceptul de politică societală, care leagă studiul politicii sociale de analiza mai largă a schimbărilor structurale. În 1985, cu sprijinul Departamentului de Sociologie de la Universitatea Eötvös Lóránd, am introdus un program de studiu pentru politica socială - deși era numit „sociologie istorică” deoarece politica socială nu era încă recunoscută ca materie de studiu.

Departamentul de Politici Sociale și Asistență Socială a fost înființat în 1989, în ajunul schimbărilor sistemice din Ungaria. Aceleași forțe formează structura socială și în noul capitalism, dar ordinea importanței lor, așa cum am încercat să arăt mai târziu, s-a schimbat. Dreptul de proprietate și puterea au devenit extrem de importante, rolul cunoașterii a scăzut oarecum, iar relația cu piața forței de muncă (accesul la locurile de muncă, stabilitatea sau precaritatea locurilor de muncă) a devenit la fel de importantă ca primele trei forțe structurante. Am încercat, dar am reușit doar parțial, să includ conceptele lui Bourdieu de „capital social” și habitus, precum și activitatea agenților în cadrul meu conceptual al schimbării structurale.

Cu toate acestea, conexiunile sociale și personale par a fi tot mai importante, probabil nu numai în Ungaria de astăzi, în formarea și schimbarea distribuției altor capitaluri. În Ungaria, inegalitatea, sărăcia, în special sărăcia în rândul copiilor și sărăcia accentuată în rândul copiilor, au crescut din cauza crizei financiare globale din 2008.

După pensionare am continuat să studiez sărăcia în rândul copiilor și, împreună cu un grup de colegi, am pregătit un Program Național de Combatere a Sărăciei în Rândul Copiilor 2007-2032. Acest plan a fost adoptat de Parlamentul Ungariei la mijlocul anului 2008 și a fost implementat cu un succes parțial într-o micro-regiune săracă, înainte ca grupul să fie dizolvat în 2011. O versiune modestă a Programului Național supraviețuiește, dar este, în general, trecută cu vederea în debaterile politice din Ungaria. Din anul 2010 politica de stat a fost în mod deliberat părtinitoare clasei de mijloc în defavoarea săracilor și colorată de caracteristici „anti-copii”. Impozitarea progresivă a fost înlocuită cu o cotă unică de impozitare, asistența socială a fost redusă și a devenit din ce în ce mai condiționată, vârsta minimă de răspundere penală a fost redusă de la 14 la 12 ani, vârsta la care se finalizează învățământul obligatoriu a fost scăzută de la 18 la 16, și așa mai departe.

Astfel, cu toate că am fost un critic social al inegalității socialismului de stat (sau oricum doriți să-l denumiți, în afară de „comunism”, care, deși este foarte răspândit, este un termen nepotrivit), am continuat, cu aceleași valori despre trinitatea Iluminismului, drept critic al minunatei noi lumi de azi. Abia după căderea fostului sistem am realizat pe deplin că, alături de studiul inegalităților sale, trebuie, de asemenea, să acordăm o atenție deosebită reducerii inegalităților însemnate de dinainte de război. Care erau măsura, prețul și consecințele pe termen lung și scurt ale reducerii efective a inegalităților în materie de venituri, bogăție și într-o oarecare măsură, cunoaștere? Fără un răspuns la aceste întrebări este greu de explicat ce se întâmplă de la schimbarea sistemului politic și economic încoace. (Să lăsăm acest aspect fără răspuns momentan.)

În ultimele decenii, am încercat să combin cercetarea, predarea și munca de teren cu o mai mare implicare în „societatea civilă”, fiind din ce în ce mai convinsă că fără o societate civilă puternică, atât statul cât și economia vor merge pe căi greșite. Această convingere este ferm susținută de realitatea actuală, dar societatea civilă maghiară este încă prea slabă pentru a conta în fata unor forțe mai mari. ■

Adresa de corespondență: Zsuzsa Ferge <fergesp@t-online.hu>

> Viața de colaborator trans-național

de **Melvin L. Kohn**, Universitatea Johns Hopkins, SUA și membru al Comitetului Executiv ISA, 1982-1990

Melvin Kohn.

6

Melvin Kohn a fost un pionier al studiului relației dintre structura socială și personalitate. Este cunoscut, în primul rând, pentru lucrarea sa *Class and Conformity* (publicată în 1969 și revizuită în 1977), care documentează relația strânsă dintre clasă și personalitate. Bazându-se pe o analiză extrem de detaliată a unor studii statistice, el descoperă o legătură remarcabilă între autonomia muncii (gradul de supervizare, complexitatea sarcinilor și varietatea muncii) și nivelul de inițiativă personală. De asemenea, ocupațiile care presupun rutină, muncă intensă și monotonă tind să ducă la conformitate în comportamentul oamenilor. Printr-o analiză elaborată pe cohorte, el arată că relația funcționează în ambele sensuri: cei cu o personalitate condusă din interior caută cu succes locuri de muncă corespunzătoare, fiind în același timp modelați de acea muncă. El arată cum personalitatea afectează multe zone ale vieții, nu în ultimul rând stilurile de parenting și transmisia inter-generațională a comportamentelor. Pen-

tru a descoperi cât de puternice sunt aceste relații, Kohn a devenit un susținător și un practician dedicat al studiilor comparative trans-naționale, în special cele care au în componență țări socialiste și țări capitaliste sau state ce trec prin schimbări sociale dramatice. Numeroasele sale cărți și articole au urmat și dezvoltat acest program de cercetare. Kohn a fost premiat în mod repetat pentru cercetarea lui, fiind votat și ca membru al Academiei Americane de Arte și Științe și ca președinte al Asociației Sociologice Americane. A devenit un suporter entuziast al ISA, făcând parte din Comitetul Executiv (1982-1990) și folosindu-și influența acolo pentru a dezvolta legături și colaborări internaționale.

>>

După mai mult de șase decade ca sociolog empiric, cred că ceea ce mă diferențiază în principal de colegii mei este implicarea adâncă, profundă chiar, în cercetarea colaborativă, în special în timpul celor patru decade în care am fost un veritabil trans-naționalist. Explicația este simplă. Am tendința de a pune întrebări empirice despre probleme teoretice, în special despre generalități trans-naționale. Oare descoperirile noastre fascinante despre relația dintre structura socială și personalitate din Statele Unite sunt la fel de valabile pentru democrațiile din Vestul Europei? Dacă da, atunci sunt oare valabile și pentru țările comuniste din Estul Europei? Dacă sunt valabile pentru Uniunea Sovietică, oare sunt și pentru China? Altă țară, altă limbă și altă cultură. Dar mă consider doar un cunoscător de engleză și de puțină germană. Soluția? Colaboratori bilingvi.

S-a întâmplat accidental. Un studiu post-doctoral despre schizofrenie la universitatea Maryland s-a extins într-un studiu despre structura socială și personalitate la Washington D.C. O lucrare speculativă despre acel studiu l-a determinat pe colegul meu, Carmi Schooler, să insiste asupra faptului că trebuie să testăm ipotezele mele prin a cerceta bărbații angajați în sectorul civil pe tot cuprinsul Statelor Unite. Aceasta a fost prima mea experiență cu colaborarea reală și a fost teribil de palpitantă, nicidecum două minți nu s-au mai completat reciproc într-un asemenea grad.

Însă nu era încă un studiu trans-național. Am avut prima experiență de colaborare trans-națională lucrând cu Leonard Pearlman în Torino, Italia, comparând și extinzând rezultatele mele din Washington D.C. Cercetarea nu era într-atât colaborativă – cu excepția unei părți cruciale, despre relația substanțială dintre clasa socială parentală (deși măsurată rudimentar) și valorizarea parentală a autonomiei individuale – însă cu adevărat trans-națională.

Apoi a venit adevăratul salt. Włodzimierz Wesolowski, cel mai cunoscut sociolog marxist din Polonia, m-a invitat să țin câteva prelegeri acolo. Am acceptat cu bucurie, savurând fiecare moment al sejurului de o săptămână, iar apoi Wesolowski (stând sub un tablou al lui Karl Marx) a propus să reia studiile mele din Statele Unite. Studiul polonez urma să fie al lor: ei l-ar fi plătit, ei ar deține datele, ei ar lua deciziile. Protejatul lui, Kazimierz (Maciek) Slomczynski, urma să conducă studiul, iar eu aș fi servit drept „consultant tehnic”.

Propunerea era irezistibilă. Maciek și cu mine am lucrat intens pentru a dezvolta metode utile unei analize trans-culturale a sensului și unei măsurări a unor concepte care fuseseră până atunci studiate doar la nivel național, măsurând atât clasa socială, cât și stratificarea socială atât pentru o societate capitalistă, cât și pentru una socialistă, folosind metode rigurose similare pentru ambele țări, cu ajutorul minunat al colegilor polonezi care și-au devotat mult timp pentru calibrarea acestor metode și care au fost mai mult decât încântați să-și vadă eforturile recunoscute.

Două cărți și câteva articole mai târziu, am oferit împreună dovezi puternice că deși structura socială și personalitatea erau semnificativ diferite în Statele Unite și Polonia, erau totuși în mare parte similar legate una de alta. În ambele țări, clasele mai avantajate social și oamenii care se bucurau de un statut social mai înalt aveau un nivel mai înalt de flexibilitate intelectuală, mai multă inițiativă personală și o senzație mai puternică de confort personal. Oamenii avantajați se bucurau de o muncă mai complexă, erau mai puțin supravegheați și lucrau la sarcini mai puțin rutiniere decât cei mai puțin avantajați.

Între timp, printr-o circumstanță fericită, Ken'ichi Tominaga și Atsushi Naoi au adus și Japonia în schemă și, în cele din urmă, am ajuns la o comparație la scară mare între Statele Unite, Polonia și Japonia. Trecând cu vederea variațiile trans-naționale existente pentru clasa socială și stratificare, similaritățile trans-naționale erau extraordinare, cu excepția unor diferențe mari între lucrătorii manuali americani și cei polonezi în ceea ce privește nivelul stresului, cei japonezi situându-se la mijloc.

Însă, pe măsură ce eu și Maciek priveam cum cetățenii polonezi contestau regimul autoritar, am început să ne punem o întrebare nouă: cum ar putea un proces de schimbare socială radicală – Polonia devenind o țară democratică și puternic catolică – să ne schimbe rezultatele cercetării comparative? Trei colaboratori polonezi valoroși – Krystyna Janicka, Bogdan Mach și Wojciech Zaborowski – au venit în echipă și ne-am extins atenția pentru a explora nu doar situațiile social-structurale și personalitățile bărbaților de pe piața muncii, ci și ale femeilor active, precum și ale numeroșilor bărbați și femei care își pierduseră locurile de muncă pe măsură ce capitalismul cuprindea Polonia.

Dar care era situația în restul Europei de Est comuniste? Până atunci nu fusese ușor (sau măcar posibil) să se realizeze un studiu serios al Estului Europei și nici nu încercasem. Însă la acel moment căutam o oportunitate de a studia Rusia și l-am invitat pe un sociolog sovietic renumit, Vladimir Yadov, să colaborăm. Din păcate, mi-a răspuns că subiectul era prea sensibil (chiar și sub Gorbaciov). Însă el m-a pus în legătură cu doi sociologi din Ucraina care s-au potrivit perfect cerințelor – un teoretician și psiholog social, Valeriy Khmelko, și un specialist în metodologie, Vladimir Paniotto. Până când ne-am construit studiul, Uniunea Sovietică s-a dezintegrat, așa că Khmelko și Paniotto au inițiat în Ucraina prima cercetare serioasă pe bază de sondaj din istoria Uniunii Sovietice. Din acel punct încolo, timp de câteva luni, am făcut naveta între Varșovia și Kiev, coordonând studiile din Polonia și Ucraina.

Din comparația poloneză-ucraineană am aflat multe lucruri – mai ales faptul că ambele țări începeau să se asemene cu Statele Unite și cu Japonia (deși în ritmuri foarte diferite): muncitorii erau stresați din moment ce capitalismul nu aducea vreo schimbare în condițiile de muncă, dar altera relațiile dintre muncitori și angajatori. Până la finalul cercetării noastre, muncitorii polonezi nu mai puteau fi deosebiți de muncitorii

americani, iar cei ucraineni nu erau cu mult în urmă.

La momentul când polonezii au simțit că și-au terminat cercetarea, ucrainenii erau de părere că abia au început: lucrurile se întâmplau mai lent în Ucraina și mai erau multe de studiat. Așa că ucrainenii, care-și plătiseră cercetarea din veniturile generate de afacerea înfloritoare a sondajelor, au făcut și un studiu ulterior, pe care l-am analizat în mod egoist și eu.

Studiul ucrainean ulterior a fost o adevărată extensie a unei analize trans-secționale către o cercetare longitudinală, făcută posibilă prin re-interviervarea respondenților din studiul original. Am găsit o instabilitate extraordinară a personalității în Ucraina în timpul acelor trei ani, nemaîntâlnită decât în Mali (printr-o pură coincidență) și poate în alte zone africane, acolo unde Carmi Schooler întâlnea aceeași situație în circumstanțe oarecum similare. Totuși, relațiile dintre muncă și personalitate au rămas mai mult sau mai puțin aceleași în Ucraina în această perioadă, deși magnitudinea relațiilor s-a diminuat. Modelele noastre cauzale au arătat că în acele condiții extreme de instabilitate socială, personalitatea nu avea niciun efect asupra poziționării social-structurale, însă poziția social-structurală continua să aibă un impact la fel de puternic asupra personalității precum cel pe care îl avea în condițiile de stabilitate socială de dinainte.

Acesta nu a fost însă sfârșitul. Am fost interesat pentru multă vreme de China și soția mea m-a împins de la spate. Am călătorit în China împreună, deși ea suferea de Alzheimer într-un asemenea grad încât uita ce spuneam la fiecare prelegere și se bucura la fel de mult din nou la următoarea prelegere de la următoarea universitate. A vrut cu disperare să mă vadă realizând un studiu asupra Chinei, deși nu a mai rămas în viață suficient de mult încât să-l vadă finalizat. A fost destul de dificil să găsesc colaboratorii potriviți: eram foarte conștient de cât de dependent urma să fiu de ei. Însă am avut noroc și i-am găsit pe Lulu Li și pe protejatul lui, Weidong Wang. Am recrutat de asemenea și un doctorant, Yin Yue, care și-a asumat rapid rolul de adevărat colaborator. Weidong era un culegător de date. Chiar a reușit să facă imposibilul și să conducă cinci studii separate în cinci orașe selecționate, aproape simultan, lucrând cu câte un profesor universitar din fiecare oraș și bazându-se pe studenții locali ca interviuvatori pentru fiecare oraș. Yin, prin contrast, era un novice, dar a reușit să învețe rapid tot ce era necesar.

Cercetarea din China ne-a confirmat rezultatele cercetărilor din celelalte țări, însă nu din aceleași motive. Pentru celelalte țări, legăturile dintre clasă și stratificare și condițiile de muncă precum complexitatea muncii, intensitatea suptăvergherii și rutinizarea, erau centrale; însă în China aceste condiții de muncă explicau foarte puțin din aceste relații. În China, explicația era că una dintre clasele sociale, lucrătorii independenți, era aberantă: pentru ei, și numai pentru ei, condițiile de muncă erau irelevante pentru personalitate. Dar de ce? Am speculat, bazându-mă pe plimbările mele pe aleile lăturalnice ale Beijing-ului, că indivizii aceștia își duceau viața la marginile economiei și ce conta cu adevărat în cazul lor era sărăcia condițiilor de viață. Drăguțe speculații, dar cine m-ar fi crezut, mai ales când nu puteam vorbi o boabă de chineză? Din fericire, cei doi colaboratori ai mei mi-au oferit datele necesare pentru a-mi susține ipoteza. Cu mult timp în urmă, Weidong inclusese o întrebare despre înregistrarea gospodăriilor respondenților, sau status-ul hukou, care indica dacă respondenții erau înregistrați oficial ca urbani sau rurali. Apoi, într-o zi, Yin a venit găfâind în biroul meu, aducând două articole semnate în comun de un cercetător chinez eminent, Xiaogang Wu, și de famiosul student american al stratificării sociale, Donald Treiman. Wu și Treiman cercetaseră exact acei oameni care erau acum în atenția noastră: migranții din zonele rurale care nu putuseră să evadeze din hukou-ul lor rural când se mutaseră în oraș. Acești oameni vulnerabili nu putuseră să obțină nici locuri de muncă în economia convențională, nici condiții decente de locuire, nici locuri în școli pentru copiii lor.

Aici era răspunsul la anomalia din studiul nostru, răspuns care mi-a fost oferit de cei doi colaboratori ai mei, unul care pusese o întrebare despre înregistrarea gospodăriei și unul care găsise două articole splendide în reviste care nu erau citite în mod normal de cercetători chinezi. Iar colaboratorii mei chinezi nu erau cu nimic diferiți de colaboratorii din toate țările cu care am lucrat: conștiincioși, atenți, serioși, dornici să ajute și a fost o plăcere să lucrez cu ei. ■

Adresa de corespondență: Melvin Kohn <mel@jhu.edu>

> Consolidarea angajamentului sociologiei față de justiția socială

de Margaret Abraham, Universitatea Hofstra, USA și Președinte ISA, 2014-2018

*Margaret Abraham, noua președintă a ISA, susținând discursul său de acceptare în Yokohama.
Foto de Kayo Sarvaguchi.*

In luna iulie, anul acesta, 6.087 de sociologi și cercetători în științe sociale din 95 de țări s-au întâlnit la Yokohama, Japonia, pentru al XVIII-lea Congres Mondial de Sociologie al ISA. Pentru un eveniment de mare succes, sincere felicitări și mulțumiri Comitetului Local de Organizare japonez, prezidat superb de Koichi Hasegawa; Comitetului de Program ISA, prezidat de Raquel Sosa și vicepreședinții ISA, Tina Uys,

Robert van Krieken, Jennifer Platt; și coordonatorilor de program ai Comitetelor de Cercetare, Grupurilor de Lucru și Grupurilor Tematice. Mulțumiri foarte speciale, de asemenea, secretarului executiv ISA, Izabela Barlinska, ale cărei abilități profesionale desăvârșite stau la baza organizării congresului, și Confex, echipa noastră profesionistă de management al conferinței.

>>

Simbolizând succesinea de putere, Margaret Abraham smulge cele două săbii samurai de la Michael Burawoy, dar refuză să îl omoare pe fostul președinte.

Foto de Vladimir Ilin.

Cel mai important, succesul indiscutabil al Congresului datorează mult conducerii și dinamismului președintelui ISA Michael Burawoy, care a conceput tema Congresului a „Confruntării cu o lume inegală: Provocări pentru sociologia globală” și care a atras atenția la inegalitățile cu care se confruntă societatea civilă și la amenințarea la adresa disciplinei cauzată de extinderea privatizării și comodificării. Îi suntem profund îndatorați lui Michael pentru viziunea sa remarcabilă de a crea o comunitate sociologică activă prin intermediul Global Dialogue și pentru eforturile sale de a utiliza mijloacele electronice pentru a ajunge dincolo de frontierele academice ale disciplinei, contribuind la sociologie și la schimbări sociale prin construirea unei circumscripții sociologice la nivel mondial.

Avem acum oportunitatea de a continua consolidarea disciplinei noastre și a organizației cu sprijinul Comitetului nostru Executiv nou-ales și a unei echipe mari de vicepreședinți: Markus Schulz (Consiliul de Cercetare), Sari Hanafi (Asociațiile Naționale), Vineeta Sinha (Publicații) și Benjamín Tejerina (Finanțe și Membri).

Asociația noastră trebuie să răspundă continuu la provocările lumii noastre multoase, mereu în schimbare. Mai mult ca oricând, ne confruntăm cu probleme globale complexe, care ne obligă să

utilizăm sociologia ca disciplină de dialog în cadrul și între societăți, oricât de diferite ar fi acestea; de asemenea, să răspundem la provocările sociale, economice și politice, să colaborăm pentru formarea unei lumi mai corecte în secolul al XXI-lea. După cum văd eu lucrurile, misiunea de bază a ISA este nu numai de a analiza și explica lumea socială umană, dar, de asemenea, de a imagina soluții și direcții care vor ajuta crearea unui viitor mai uman pentru noi toți.

În calitate de nou președinte al ISA, am identificat o serie de priorități-cheie. În ciuda progreselor considerabile, trebuie să continuăm să dezvoltăm caracterul global al ISA. Primul scop organizațional al ISA este de a reprezenta sociologii de pretutindeni, „indiferent de școala lor de gândire sau de opinia ideologică”, dar mai mult de jumătate din țările lumii nu sunt reprezentate în organizație. O înclinare către Nord și Vest influențează încă natura membrilor și agenda de cercetare, limitând angajamentul intelectual și polenizarea încrucișată a ideilor, elemente semnificative pentru misiunea noastră. Sper să cresc în mod considerabil numărul de membri ai ISA pentru ca organizația noastră să fie cu adevărat globală, reprezentând toate popoarele și nuanțele gândirii sociologice. Cu sprijinul Comitetelor de Cercetare și al Asociațiilor Naționale, vom lua în considerare căi realiste pentru a crește

capacitatea instituțională de a sprijini sociologi care se confruntă cu obstacole multiple – economice sau politice – ce stau în calea participării în schimburi la nivel global. Creșterea oportunităților pentru sociologi aflați la început sau cu o carieră incipientă este esențială pentru a asigura vitalitatea asociației. Acest lucru trebuie să presupună consolidarea bazei noastre financiare, astfel încât să putem asigura o participare mai incluzivă fără a pune în pericol viabilitatea fiscală a ISA – care va fi posibilă doar cu sprijinul și cooperarea dintre membrii noștri.

În mod semnificativ, manifestul ISA pune accentul pe „contactele instituționale și personale între sociologi și alți oameni de știință din domeniul social din întreaga lume”. Dialogul susținut între discipline este esențial pentru o mai bună înțelegere a umanității, a nuanțelor și diferențelor sale. Sper să putem îmbrățișa, extinde și redefini interdisciplinaritatea la rădăcinile istorice ale Sociologiei. Așa cum lumea are nevoie de investigațiile constante ale sociologilor, avem, de asemenea, nevoie de interacțiune activă cu alți oameni de știință din domeniul social pentru a ne menține relevanți. Conferințele și atelierele de lucru ale ISA ar putea beneficia de includerea liderilor de opinie din alte domenii. Sper să depunem eforturi în vederea facilitării investigațiilor bazate pe colaborare prin intensificarea schimburilor

lor productive în interacțiunile noastre globale.

Desigur, scopul final al ISA este „de a promova cunoașterea sociologică în întreaga lume”. Aceasta înseamnă angajamentul pentru o analiză sistematică, sceptică și critică a lumii noastre sociale, contribuind astfel la a o face un loc mai bun. Restricționarea acestei viziuni mărește la o concentrare îngustă asupra intereselor pur academice din rândul unei comunități de elită de sociologi ar presupune o înțelegere extrem de restrânsă a misiunii ISA. Avem nevoie de o analiză critică, dar, de asemenea, de acțiune și intervenție, inclusiv de lucrul cu agenții non-guvernamentale pentru dreptate socială progresivă și schimbare socială. Cu siguranță ISA ar trebui să aloce timp și resurse pentru cercetare și formare, să dezvolte cadre teoretice solide și o metodologie riguroasă, dar ar trebui să cuprindă, de asemenea, o sociologie care se luptă cu problemele din lumea reală – o lume brutalizată de genocid, tiranie, terorism, xenofobie, discriminare rasială, fundamentalism, discriminare de gen, corupție și degradarea mediului, probleme care au generat sărăcie, lipsa libertății, inegalități uriașe între venituri și excluziune socială. În calitate de președinte al ISA voi lucra pentru o sociologie care nu numai analizează problemele majore ale lumii noastre sociale, dar este și pro-activă în a arăta noi direcții de schimbare

socială progresivă. Voi depune eforturi pentru a consolida și mai mult rolul ISA ca un organism internațional angajat pro-activ cu lumea contemporană.

Ca sociolog feminist care a învățat mult de la comunitatea globală de cercetători feministi și activiști comunitari, sunt preocupată în mod special de violența și discriminarea de gen care străbate societățile din întreaga lume. În timp ce este deosebit de gravă în cazul femeilor și fetelor, violența de gen are implicații negative pentru familii, comunități și societate în general; vizarea sistematică a femeilor este o caracteristică a conflictelor moderne. Problema violenței împotriva femeilor trebuie să fie o parte importantă pe agenda mai largă de justiție socială a ISA. Am de gând să inițiez un proiect prezidențial ISA global pentru a explora și a coordona o rețea globală de sociologi și părți interesate, care se vor baza pe experiențe locale, naționale, regionale și globale pentru a oferi soluții pentru diminuarea violenței de gen și intersectoriale.

Ceea ce învățăm din lumea noastră complexă și conflictuală nu poate fi limitat doar la reviste de specialitate și săli de conferință. Cu ajutorul vostru, am de gând să difuzez munca ISA despre problemele sociale contemporane în lumea largă, să traduc cunoștințele sociologice de specialitate în concepte populare pe care cetățeanul de rând să le poată

înțelege, să le interiorizeze și să-l inspire.

Mijloacele electronice de comunicare vor fi folosite pentru a difuza activitatea noastră de cercetare, pentru a promova schimburile și dialogul și a împărtăși analizele sociologice. Planul meu prezidențial include o inițiativă ISA de a întocmi harta electronică a sociologilor din întreaga lume ca o resursă pentru comunitatea globală și de a consolida utilizarea de către sociologi a social-media pentru a atrage atenția asupra unor contexte și preocupări complexe.

ISA este o organizație care vrea să facă o diferență și membrii noștri reunesc o gamă bogată și diversă de perspective sociologice și abilități metodologice. După ce am prezentat prioritățile mele pentru ISA, misiunea mea este acum de a transpune intenția în acțiune semnificativă – cu ajutorul criticii constructive, cooperării și colaborării din partea dumneavoastră. ■

Adresa de corespondență: Margaret Abraham
<Margaret.Abraham@Hofstra.edu>

> Reflecții despre Yokohama

de **Vladimir Ilin**, Universitatea de Stat din Sankt Petersburg, Rusia

*Scena. Arhitect de succes, Koichi Hasegawa, Directorul Comitetului Local de Organizare Japonez, primește un premiu pentru dedicația Comitetului pentru al XVIII-lea Congres Mondial de Sociologie.
Foto de Kayo Sawaguchi.*

Cea de-a optsprezecea ediție a Congresului Asociației Internaționale a Sociologilor a avut loc la Yokohama, în perioada 13-19 iulie 2014. Să scrii despre Congres nu este o activitate care să-ți aducă satisfacție: indiferent ce scrii, întotdeauna va fi ceva care să te contrazică. Cu peste 6.000 de participanți, Congresul a fost un eveniment de o amploare atât de mare încât mă simt precum un orb care încearcă să perceapă magnitudinea unui elefant atingându-i doar diferite părți ale corpului. Deci comentariile

mele se vor limita la câteva evenimente și anumite aprecieri personale.

> Accent pe inegalitate

Tema Congresului a fost inegalitatea socială și provocările pe care aceasta le ridică sociologiei globale – o temă deosebit de pertinentă, atât pentru că lumea nu devine mai dreaptă, în pofida proiecțiilor optimiste referitoare la o mai mare egalitate, cât și pentru că sociologia este din ce în ce mai sensibilă față de perturbările profunde și adesea

>>

Culise. Arhitecți de succes - reprezentanți ai Organizatorului Japonez al Conferinței Profesionale și voluntarii lor, secretariatul ISA și Confex.

tragice ale ordinilor sociale, tipar ce se regăsește în orientarea către stânga a sociologiei globale. Elocvente în acest sens sunt alegerea lui Michael Burawoy, un marxist de excepție, pentru funcția de președinte al Asociației Internaționale a Sociologilor pentru perioada 2010-2014 și alegerea lui Erik Wright, analist marxist al teoriei de clasă, de asemenea, prezent la Yokohama, pentru funcția de președinte al Asociației Americane a Sociologilor. Orientarea către stânga a sociologiei la nivel global este susținută de numărul în creștere al sociologilor din America Latină, Asia și Africa, spații unde contradicțiile capitalismului au dimensiuni dramatice, generând forme noi de teorie critică. În discursul pe care l-a oferit cu ocazia investirii, Michael Burawoy a atras atenția asupra alegerii în anul 2013 a Papei Francisc – un Papă extrem de preocupat de chestiuni

de inegalități și primul Papă provenit din Sudul global¹. A fost destul de neașteptat să auzim un sociolog de stânga citând dintr-o predică a Papei (nu doar fraze, ci șase scurte teze!) despre inegalitate socială, un Manifest Catolic anti-capitalist centrat pe ideea că banii trebuie să servească, nu să conducă! Burawoy a mai precizat că economiștii – care, în mod tradițional, au trecut cu vederea chestiunile de inegalitate socială – au început să acorde atenție acestor aspecte.

Burawoy și-a început discursul cu observația că participarea la Congres reflectă inegalitățile globale în termeni de resurse materiale și dezvoltare a sociologiei: cu toate că din ce în ce mai mulți membri ai ISA locuiesc în țări din afara Nordului global, 71% dintre participanții la Congres provin din cele mai bogate țări ale lumii și doar

10% din cele mai sărace țări. În momentul înființării ISA în anul 1949, organizația reprezenta exclusiv sociologi din SUA și Europa Occidentală. În prezent situația este cu mult mai diversificată.

Cu toate acestea, foarte mulți oameni consideră că democratizarea comunității sociologice prezintă un punct slab: mulți participanți nu au parte de educație profesională sistematică și nu au ocazia să se perfecționeze, să participe la proiecte de cercetare sau să acceseze literatură sociologică de actualitate. Immanuel Wallerstein, membru cu vechime și fost președinte ISA, ne-a spus că primul Congres la care a participat, în anul 1959, a avut doar 300 de participanți. Dintre aceștia, aproape toți proveneau din țări occidentale iar evenimentul a atras numeroase „vedete” ale comunității pro-

fesionale. Deși la Yokohama au fost peste 6.000 de participanți, puțini dintre aceștia au fost „vedete”. Numeroși sociologi apreciază că participarea la seminarii și conferințe de mai mică anvergură reprezintă o investiție mai eficientă a timpului și banilor lor; foarte mulți sociologi sunt cunoscuți doar în rândul colegilor lor.

Și totuși cum putem crește nivelul general al sociologiei, în condițiile în care doar o parte dintre sociologi pot participa la un dialog global? Această contradicție între democratizare, pe de o parte, și nostalgia față de statutul de elită deținut anterior, pe de altă parte, constituie o tensiune emergentă în sociologie la nivel global.

> Agenda sociologiei publice

La acest congres, Michael Burawoy și-a încheiat mandatul de președinte. Mandatul său s-a remarcat prin construcția unei comunități sociologice prin utilizarea extensivă a social media – pe care le-a denumit lumi digitale – și prin întâlniri periodice cu sociologi de peste tot din lume. Prin formularea într-o manieră clară și ușor de înțeles a conceptului de sociologie publică – chiar dacă acest concept nu este nici pe departe împărtășit la scară largă – Burawoy a arătat că sociologii pot face mai mult decât să deruleze activități de cercetare și să se adreseze unui cerc restrâns de colegi; obiectivul lor ar trebui să fie să arate societății o oglindă în care aceasta să se reflecte într-o formă transparentă și sistemică. Această viziune asupra sociologiei publice a fost întregită organic de tentativa de a schimba raporturile de putere în comunitatea sociologică și de a pune în prim-plan o sociologie mai sensibilă

la problemele țărilor neoccidentale. Această idee a radicalizat progresiv sociologia, transformând-o într-un instrument al forțelor care se străduiesc să creeze o lume mai dreaptă.

Prin canalizarea atenției asupra temei inegalității sociale, Congresul de la Yokohama a readus în actualitate acest proiect. Ideea că sociologii pot participa activ la schimbarea lumii nu este nouă. În definitiv, sociologia marxistă clasică a avut drept scop să schimbe lumea și să ofere un model de analiză științifică în egală măsură. Începuturile sociologiei americane sunt strâns legate de mișcările de reformă socială. Pitirim Sorokin a fost angrenat activ în Revoluția Rusă de la 1917 și aproape și-a pierdut viața în acest proces. O parte dintre președinții ISA au fost activi pe scena politică: Jan Szczepański și Alberto Martinelli au fost aleși în corpurile legislative ale țărilor lor; Fernando Henrique Cardoso a fost ales senator și apoi președinte al Braziliei.

În timpul sesiunii de la Yokohama la care au participat foștii președinți au fost exprimate puncte de vedere diferite. Piotr Sztompka, fost președinte al ISA (2002-6) și profesor la Universitatea din Cracovia, unul dintre cei mai vehemenți critici ai sociologiei publice și ai conotațiilor revoluționare ale acesteia, a formulat o abordare alternativă și a descris sociologia drept o disciplină academică ce presupune o cercetare obiectivă atentă și care nu ar trebui să fie implicată în schimbarea lumii. Locul sociologilor este în bibliotecă, nu pe baricade. În opinia lui Sztompka, principala obligație a sociologilor care doresc cu adevărat să rezolve chestiunea inegalității este aceea de a înțelege fenomenul. Majoritatea sociologilor,

afirmă Sztompka, susțin reforma, dar sociologii nu pot genera schimbare prin intermediul discursurilor moralizatoare, al predicilor sau al manifestelor ideologice. Responsabilitatea sociologilor este de a dezvălui mecanismele și tiparele vieții sociale – inclusiv pe acelea care generează și reproduc inegalitate sau nedreptate. Karl Marx și-a petrecut cea mai mare parte a vieții în bibliotecă, nu pe baricade; el a devenit un gigant al gândirii sociale datorită lucrării *Capitalul*, nu datorită *Manifestului Partidului Comunist*.

În expunerea sa din cadrul Congresului, precum și în lucrări anterioare, Sztompka a avansat ideea unei sociologii singulare, aplicabilă în egală măsură în țările bogate și în cele sărace. Nu pot exista sociologii diferite pentru lumi diferite. Mecanismele sociale și ciclurile schimbării sociale sunt aceleași în toate colțurile lumii, în pofida faptului că formele fenomenelor diferă; standardele cercetării sociologice și criteriile de evaluare a teoriilor sunt, de asemenea, universale. Este limpede că nici una dintre părți nu are dreptate în totalitate și nici nu greșește în totalitate. Sociologia poate îmbrăca forme diferite, iar sociologii aleg calea care se potrivește mai bine personalității, abilităților și credințelor lor. ■

Adresa de corespondență: Vladimir Ilin
<ivi-2002@yandex.ru>

> Immanuel Wallerstein primește Premiului pentru Excelență acordat de ISA

de **Michael Burawoy**, fost președinte al ISA (2010–2014), președinte al Comitetului de Selecție

*Immanuel Wallerstein, laureat distins al Premiului ISA pentru Excelență în Cercetare și Practică.
Foto de Kayo Sawaguchi.*

In cadrul festivității de deschidere a Congresului Mondial de Sociologie de la Yokohama, a fost prezentată cea mai nouă distincție ISA și unica acordată la nivelul organizației în ansamblu, Premiul pentru Excelență în Cercetarea și Practica Sociologică. Premiul a fost intens promovat pentru a încuraja formularea unui număr cât mai mare de nominalizări din partea membrilor ISA. Dintr-un număr impresionant de candidați, un comitet format din șapte persoane anume selectate dintre membrii Comitetului Executiv al ISA l-a desemnat pe Immanuel Wallerstein drept primul laureat al acestei distincții.

Comitetul de selecție a primit un volum impresionant de documente care demonstrează că, dintre sociologii contemporani, Immanuel Wallerstein a avut cea mai mare influență în domeniul științelor sociale. Contribuția sa pe parcursul unei cariere de peste cincizeci de ani constă într-o serie excepțională de cărți și articole, prea multe pentru a mai fi numărate. El este, într-adevăr, unul dintre acei oameni de știință deosebiți, ale căror contribuții au schimbat paradigmele.

Immanuel Wallerstein a început în anii '60 cu analiza colonialismului și a mișcărilor de eliberare națională din Africa, iar ulterior s-a orientat către cel mai vast proiect intelectual cu putință, respectiv analiza apariției și dinamica ulterioară a „sistemului mondial modern”, fundamentându-și cu atenție proiectul teoretic cu studii istorice, profunde și amănunțite. Odată cu apariția, în anul 1974, a primului volum din seria Sistemul Mondial Modern (Modern World-System, ale cărei următoare trei volume au apărut în 1980, 1989 și 2011), abordarea sa a revitalizat sociologia drept o inițiativă istorică

comparativă și a readus în atenție preocupările clasice cu privire la schimbările sociale pe termen lung. Cadrul sistemului mondial creat de Wallerstein continuă să fie o zonă a științelor sociale aflată în plin progres care atrage unele dintre cele mai luminate minți.

Pe măsură ce rescria istoria lumii, Wallerstein a analizat provincialismul specific științelor sociale occidentale și, nu în ultimul rând, segmentarea acestora în discipline artificiale. Opinia sa cu privire la reconstrucția științelor sociale a ajuns să fie cunoscută odată cu publicarea, în anul 1995, a raportului Comisiei Gulbenkian (la prezidiul căreia se afla), intitulat Deschideți Științele Sociale (Open the Social Sciences). Ulterior acestui moment, Wallerstein a elaborat numeroase tratate despre trecutul și viitorul științelor sociale.

Immanuel Wallerstein nu este doar un colos intelectual. El este, de asemenea, un autentic slujitor al sociologiei ca disciplină globală, călătorind neobosit în jurul lumii și asumându-și numeroase roluri organizaționale. În timpul mandatului său de președinte al Asociației Sociologice Internaționale (1994–1998), a creat un spațiu receptiv în arena mondială pentru oamenii de știință din întreaga lume, dar în special din Sudul global, din America Latină, din Africa, din Asia și din Orientul Mijlociu. El a cultivat și a inspirat o nouă generație de lideri ai ISA și ai sociologiei mondiale. Comitetul a considerat că cel mai potrivit destinatar al primului Premiu pentru Excelență în Cercetarea și Practica Sociologică este profesorul Immanuel Wallerstein. ■

> Munca emoțională în jurul lumii

Un interviu cu Arlie Hochschild

Arlie Hochschild.

Arlie Russell Hochschild este unul dintre cei mai cunoscuți sociologi ai timpurilor noastre. Munca ei este dovada că profunzimea teoretică, împreună cu un discurs accesibil, constituie o strategie eficientă pentru a obține o anchetă sociologică de succes. În cele opt lucrări academice, incluzând *The Managed Heart* (1983), *The Commercialization of Intimate Life: Notes from Home and Work* [Comercializarea vieții intime: note de acasă și de la muncă] (2003), *The Outsourced Self* [Sinele externalizat] (2012) și cea mai recentă *So How's the Family? And Other Essays* [Și cum e familia? Și alte eseuri] (2013), Hochschild examinează cum emoțiile ne pot ajuta să înțelegem relația dintre sferele vieții sociale la nivel micro și macro. Concepte originale precum „managementul emoțional [emotional management]”, „muncă emoțională [emotional labor]” și „reguli pentru a simți [feeling rules]” sunt cheia pentru a înțelege profunzimea analizei pe care o atinge în munca sa. În acest interviu, Hochschild se arată în același timp carismatică și pragmatică. Vorbind cu sociologul american, oricine poate să-și dea seama cu ușurință că este un spirit liber cu un ochi – și o inimă – pentru problemele sociale principale ale timpurilor noastre. Madalena d'Oliveira-Martins, cercetător portughez la Institutul pentru Cultură și Societate, Universitatea din Navarre, Spania, a făcut interviul în Berkeley, California, pe 27 februarie, 2014.

MO: Ai fost masterandă la Berkeley în anii 1960. Care era percepția ta despre ce se întâmpla atunci și cum ți-a afectat acest lucru perspectiva sociologică?

AH: În octombrie 1962 abia ajunsesem la Berkeley. Criza rachetelor din Cuba se întrededa, iar Războiul Rece dintre Uniunea Sovietică și Statele Unite deodată devenise cald; președintele Kennedy și Nikita Hrușciiov amenințau cu declanșarea unui război nuclear. Într-o zi mergeam cu bicicleta către piața centrală a campusului și am descoperit că aceasta era deja plină de grupuri de studenți, asistenți, profesori înghesuți în mici grupuri – zece oameni aici, douăzeci dincolo, angajați în conversații intense. Ne aflăm în fața unui holocaust nuclear? Ce poate face o mișcare dedicată păcii? Toți erau implicați public. Am simțit că „aici vreau să fiu”. Mai târziu mi-am dat seama că aceasta poate fi ceea ce Habermas avea în minte când vorbea de discurs rezonabil în piața publică.

Nu cu mult timp în urmă mă plimbam prin aceeași piață și am văzut studenți trecând unii pe lângă alții, cu telefoanele mobile la ureche. Vorbeau, dar nu unii cu alții. Simțeam lipsa acelei piețe publice. Unele dintre conversațiile față în față dintr-un grup s-au mutat în mediul online, bineînțeles, dar în acest proces s-a atenuat sensul scopului comun. În orice formă, cred că avem mai mare nevoie de optimismul acela magic, împărtășit, din anii 1960, când credeam că putem schimba lucrurile în bine.

>>

MO: *Unul dintre conceptele tale centrale este munca emoțională – efortul de a evoca sau de a suprima sentimentele astfel încât să simți că „simți ceea ce este potrivit pentru muncă”. Ne poți explica ce arată de fapt acest concept?*

AH: În societățile cu un sector al serviciilor aflat în creștere, acest concept ilustrează realitatea zilnică a multor locuri de muncă – dădace, muncitori zilieri, cei care au grijă de bătrâni, asistente medicale, profesori, terapeuți, colectori de taxe, polițiști, muncitori din call-centere. Economii moderne se bazează din ce în ce mai puțin pe tăierea copacilor, forarea puțurilor, manufactură în general; se bazează în schimb din ce în ce mai mult pe interacțiune față în față, verbală, interacțiune necesară pentru a oferi servicii. Aceste tipuri de interacțiune necesită anumite abilități emoționale.

MO: *Citind eseul tău „Dragoste și aur” [Love and Gold] în Femeia Globală [Global Woman] și eseul tău „Pântecele Surogat” [The Surrogates Womb] în Deci cum este familia? [So How's the Family?] mi se pare că ai analizat conceptul de „muncă emoțională” în toată lumea. Este adevărat?*

AH: Am urmărit dădace și angajați care au grijă de bătrâni în Sudul Global. Aceștia își lasă copiii și bătrânii pentru a avea grijă de copii și bătrâni în Nordul Global, formând „rețele de dădace”. Fiind inspirată de lucrările lui Rhacel Parrenas, am intervievat dădace filipineze în Redwood, California. Acestea au angajat la rândul lor dădace pentru a avea grijă de copiii lor în Manila, creând o „rețea” de dădace – la capătul căreia se află un copil din Sudul Global pe umerii căruia apasă toată greutatea sistemului.

MO: *Rezultatul acestei situații îl numești „transplant de inimă global”, nu-i așa?*

AH: Da, manifestarea afecțiunii unei femei într-un anumit context este deviată în altul. Această abatere necesită un efort emoțional intens. Dacăda transplantată trebuie să își gestioneze sentimentele de singurătate și izolare, poate chiar confuzie pentru că se simte atașată emoțional mai mult de copilul de care are grijă – pentru multe ore, în casa angajatorului din Silicon Valley – decât de propriul copil – pe care nu l-a văzut de cinci, șase, șapte ani, fiind lăsat cu o rudă în Manila sau San Pedro Sula, Michoacan sau într-un alt loc din Sud. Salariul pe care îl are ca dădacă îl folosește pentru a-i plăti copilului ei taxele școlare, dar copilul se poate simți rănit, depresiv, supărat sau poate cumva detașat.

MO: *De asemenea, ai scris despre mamele surrogat din India, care sunt pregătite să gândească despre pântecele lor ca fiind doar valize de copii.*

AH: Într-adevăr, unul dintre cele mai emoționante interviuri pe care le-am făcut a fost cu o mamă surrogat din Anand, India, o femeie săracă în pântecele căreia este plantat embrionul unui cuplu și care poartă acel copil până la termen pentru o sumă de la 3.000 până la 5.000 de dolari, pentru clienți locali

sau străini. Bazându-mă pe aceste interviuri, dar și pe lucrările sociologului Amrita Pande¹, am descris cel mai răspândit serviciu global de închiriere a pântecelor femeilor. Din motive financiare, mama surrogat își neagă legăturile emoționale cu propriul corp – al cui este acel pânțec dacă doctorul sau clientul este cel care decide eliminarea fătului? – și cu copilul pe care îl poartă, la care renunță, dar de care își amintește pentru o lungă perioadă de timp.

Dădacele și mamele surrogat au de-a face cu provocarea înstrăinării emoționale. În secolul al XIX-lea, Marx ne-a oferit puternica imagine a bărbatului însingurat, muncitorul din fabricile europene. În acest caz ofer un model adus la zi: femeia din secolul XXI, muncitoarea din Sudul Global.

MO: *Ați scris de asemenea despre „hărțile empatiei”, iar sociologul german Gertrud Koch și-a dedicat cartea Căile către Empatie [Pathways to Empathy] dumneavoastră. Ce este o hartă a empatiei?*

AH: Este un spațiu social pe care l-am văzut delimitat de granițe ce îl separă de alte spații sociale. Noi empatizăm cu cei din interiorul spațiului, dar nu și cu oamenii din afara lui. Două grupuri de oameni pot fi în mod egal capabile de empatie și în mod egal active în practicile ascunse ce reclamă empatie, dar având în vedere hărțile diferite pe care se află, își refuză manifestarea empatiei unul față de altul. Pentru a ne extinde suprafața hărții empatiei, noi trebuie să ne găsim drumul dincolo de granițele pe care le stabilim. Sunt deosebit de interesată să aflu cum putem face asta.

MO: *În articolul dumneavoastră „Sociologia sentimentelor și emoțiilor” (1975) [The Sociology of Feelings and Emotions] ați menționat un subdomeniu al sociologiei, „sociologia emoțiilor”. A fost acesta un pas important pentru a recunoaște un habitus care avea nevoie de atenție?*

AH: Într-adevăr. Emoția este inima sociologiei. Dacă noi suntem sociologi politici, trebuie să ne întrebăm despre sentimentele ce se află în spatele unei convingeri politice și de unde vin acestea. Dacă suntem sociologi economici, trebuie să ne întrebăm ce sentimente animă credințele noastre despre economie, preferințele noastre de consum, sușurile și coborășurile pieței mărfurilor. Fiecare subdomeniu al sociologiei are la bază emoția. Propun astfel să ne concentrăm asupra acestei idei în maniere cât mai nuanțate.

Se vehiculau mai multe aspecte deja în anii 1970, când mi-a venit această idee. A avut loc o schimbare masivă a locului femeilor pe piața muncii, reclamând o schimbare a noțiunii de feminitate, a manierelor de a simți și de a gestiona emoțiile. Câteodată femeile au trebuit să se schimbe – nu era suficient să fii un avocat timid și respectuos – și alteori femeile au schimbat atmosfera din birou legitimând afecțiunea și grija. Sectorul serviciilor era în creștere. Corporațiile creșteau din ce în ce mai mari și reclamau noi forme de management al sentimentelor pentru a gestiona relațiile din interiorul și din afara companiei – cu o creștere a cultului vieții private, o fragilitate ridicată a vieții de familie, eliminarea fostelor elemente de susținere,

mult mai atente la a deveni mai pregătite pentru înțelegerea relațiilor emoționale. Toate aceste trenduri m-au făcut să realizez că avem nevoie să dezvoltăm conceptele care să ne permită să explorăm dimensiunea emoțională a vieții sociale.

MO: *V-a preocupat și maniera în care emoțiile au fost tratate de psihologie și alte științe?*

AH: O, da. Chiar și unul dintre mentorii mei, Erving Goffman. El, alți colegi și cu mine mergeam împreună cu mașina și râdeam la o glumă – el preda la Universitatea din Pennsylvania și trebuia să se întoarcă în California pentru una dintre periodicele sale excursii la schi. Atunci Erving s-a întors către mine și mi-a spus: „*Arlie, toate aceste emoții din mașină*”. Ca și cum ar fi spus „cum poți studia din punct de vedere științific emoțiile? Nu este posibil”. El era un tip centrat pe știință, ca o cutie neagră – nu poți vorbi despre spațiul interior al unei persoane – ca abordare a psihologiei. Totuși, a vorbit tot timpul într-o manieră genială despre spațiul interior și ne-a dat instrumente importante de la care să pornim.

MO: *În același articol ați propus un concept care lipsea din formulările clasice ale sociologiei, „sinele simțitor” [the sentient self], o imagine care sugerează că pentru a studia emoțiile este necesară luarea în calcul a rolului activ pe care îl are individul. Acest lucru înseamnă că emoțiile sunt rezultatul gândurilor evaluative? Sau acestea derivă din impulsuri și dorințe?*

AH: Răspunsul este „ambele”. Pe de o parte văd emoțiile precum un simț, la fel ca simțul vederii, al auzului sau al pipăitului. Se află în noi de când suntem bebeluși. Dar determiniști biologici încheie povestea acolo. Sarcina sociologiei este de a continua din acest punct, de a numi și studia diferitele maniere în care noi dăm atenție sentimentelor, le numim, le atribuim înțelesuri, le percepem și le răspundem. Psihologii care studiază percepția nu spun „Noi avem ochi, punct.” Ei studiază cum învățăm să vedem.

Am avut ocazia să vorbesc cu cineva din Lapland, care descria experiența pe care a avut-o mergând în toii iernii pe un drum deasupra Cercului Polar. „Câteodată ești înconjurat de zăpadă albă”, spunea el, „și deodată ești privit de doi ochi negri. Este o pasăre de zăpadă! Și apoi începi să cauți acei doi ochi negri. Te pregătești să îi vezi din nou. Vezi zăpada diferit.” Noi facem același lucru cu sentimentele noastre. Ne pregătim pentru bucurie („îți va plăcea foarte mult acest lucru”) sau resentimente („se aștepta la asta”). Dezvoltăm „stări de așteptare” față de sentimentele noastre.

Și în afară de ceea ce noi ne așteptăm să simțim sau ne pregătim să simțim, mai este și ceea ce credem noi că ar trebui să simțim: „Ar trebui să fiu fericit dacă voi câștiga un premiu sau să simt oroare față de o infracțiune.” Aceste afirmații sunt micro-momente prin care noi construim hărți morale care ne dictează modalitatea în care simțim. Ne imaginăm pe noi ca oameni de științe sociale, care își pun întrebări într-o manieră liberă, dar cât de liberi suntem noi dacă nu ne uităm cu atenție la aceste reguli care ne determină maniera de a simți?

MO: *În același timp trăim într-o cultură de piață care creează anxietate în viețile noastre – și oferă soluții pentru această anxi-*

etate, determinând creșterea industriei serviciilor – suntem în căutarea continuă a „valorilor familiale” și a „valorilor comunitare. „Sunt emoțiile – și maniera în care le gestionăm – indicatorii mai buni ai granițelor care sunt depășite? Credeți că aceste „puncte tari psihologice” sunt opuse „punctelor tari economice” ale timpurilor noastre?

AH: Adeseori folosim argoul pieței pentru a ne descrie viețile personale. „Cumpăr acea idee”; „Îmi place brand-ul ei”; „el a investit în tine”. Metaforele implică reguli în a simți. Ofer un exemplu în *So How's the Family* [Deci cum este familia?] despre un nou serviciu care te ajută să-ți găsești un prieten (de același gen, non-romantic) în zona ta geografică. Este un serviciu plătit care de fapt îți spune „dacă plătești pentru serviciul nostru, îți vom găsi un prieten, într-un mod eficient. Vei avea o bună rată de recuperare a investiției. Și dacă te înregistrezi, vei cunoaște și alți candidați pe care i-am recrutat pentru a le găsi un prieten, pentru că ei au plătit pentru acest serviciu.” Dacă noi ne propunem să găsim un prieten în această manieră, mă întreb, alterează acest lucru maniera în care suntem prieteni? În *The Outsourced Self* [Sinele externalizat], încerc să explorez cum noi „creăm” granița dintre piață și viața personală, în special pentru că serviciile personale se specializează, se extind și se răspândesc de la nivelul clasei superioare la cel al clasei de mijloc. Când începem să ne bazăm „pe alerta pentru atașament” – fie ca muncitor sau client – pentru că ne simțim „prea detașați” de ceea ce numim viața noastră personală?

MO: *Puteți să-mi povestiți despre următorul dvs. proiect?*

AH: În *The Outsourced Self* [Sinele externalizat] am vrut să văd cum noi creăm – sau nu – legături între modalitatea pieței de a imagina viața și maniera personală (a familiei, a comunității) de a vedea viața. Acum mă concentrez asupra unui tip diferit de legătură – între guvern și viața personală. În ultimul sfert de veac, America a experimentat o ruptură crescândă între conservatori și liberali în ceea ce privește locul și funcția guvernului. Fiecare parte are o hartă morală diferită și urmărește un regim diferit pentru a reglementa sentimentele. În mod obișnuit, liberalii se tem de greve și de supravegherea NSA; conservatorii se tem de reglementarea excesivă și impozite. Deci încerc să trec dincolo de propria bulă liberală și să înțeleg oamenii care trăiesc în cealaltă bulă, pentru a descoperi mai multe despre logica sentimentelor care le guvernează credințele, ale lor, dar și ale noastre. De asemenea, vreau să identific poduri de legătură peste divizarea din ce în ce mai mare, pentru a ne putea întoarce în piața publică și să cădem de acord asupra modurilor în care putem schimba lumea în mai bine. Deci stați pe aproape. ■

Adrese de corespondență: Arlie Hochschild <ahochsch@berkeley.edu> și Madalena d'Oliveira-Martins <madalenaom@gmail.com>

¹ Cercetările sociologului Amrita Pande sunt de asemenea menționate în acest număr al *Global Dialogue*

> Făcut în India

Schițe de la o fermă de bebeluși

de **Amrita Pande**, Universitatea Cape Town, Africa de Sud și Ditte Maria Bjerg, Global Stories Productions, Danemarca

Amrita Pande sărbătorește mamele surogat ca pe muncitoare creative cu drepturi, producătoare de broderii și de copii.

Foto de Morten Kjærgaard.

„A fost excelent. Nu am mai văzut niciodată un teatru documentar de primă importanță ca acesta, unde un sociolog cu doctorat și o actriță joacă subiectul unei cercetări.”

Simon Andersen, „Smagsdommerne”, Televiziunea Națională Daneză.

Folosirea spectacolelor creative pentru anchete sociale este o metodă obișnuită pentru colegii noștri care studiază teatrul și performarea, dar nu și pentru noi, sociologii. Majoritatea dintre noi suntem actori nedestăinuiți, sau de sală de clasă, strecurînd creativitatea mai mult pe furiș în imaginația noastră bazată pe manuale sociologice.

Ca urmare, când Ditte Maria Bjerg,

directorul artistic al Global Stories Production din Copenhaga m-a numit „expert” în surogarea comercială din India și m-a întrebat dacă aș dori să colaborez cu ea în cadrul unei piese de teatru interactiv pe această temă, am avut o anumită jenă. Producțiile artistice anterioare ale Dittei au inclus și spectacole bazate pe opera lui Arlie Hochschild despre munca emoțională și Arlie a fost cel care ne-a pus în legătură. Planul Dittei era unul simplu: „să pregătim

>>

La întoarcerea pe teren mamele surogat organizează un Godh Bharai (binecuvântarea bebelușului nenăscut) pentru Amrita Pande. Foto de Miriam Nielsen.

o operă artistică despre surogarea comercială” la care erau necesare și experiențele mele de teren acumulate pe parcursul realizării doctoratului. Experiența mea din trecut ca actriță în India s-a dovedit foarte folositoare, așa că de la furnizor de note de teren am fost promovată la statutul de actriță-educatoare.

Așa a început călătoria noastră interdisciplinară – doi cercetători-artiști explorând teatrul interactiv comunitar pentru a ne extinde înțelegerea despre fenomenul surogării.

Am elaborat următoarea poveste ca o serie de note de teren ale unui sociolog (Amrita) care a învățat cum să-și folosească uneltele creative pentru a-și restudia opera și o artistă creativă (Ditte) folosind lentila dublă a unei artiste și a unei cercetătoare. În realizarea spectacolului Made in India ne-am concentrat pe două momente: Godh Bharai (un ritual Hindu de binecuvântare a copilului înainte de naștere) organizat

de către mamele-surogat pentru Amrita și o activitate de broderie cu mamele-surogat. Pe de o parte, ambele momente ne-au permis să interacționăm cu mamele-surogat în afara rolului lor de „mame-angajați disciplinați”, care trăiesc sub o supraveghere medicală strictă în hoteluri pentru mame surogat (Pande, 2010). Pe de altă parte, aceste experiențe pot fi împărtășite cu audiențe din întreaga lume – oameni care altfel nu ar „interacționa” cu mamele-surogat din India. Noi explorăm ambele momente în cadrul teatrului comunitar, cu toate că e vorba de două comunități diferite – cea a mamelor-surogat și cea a audienței. Scopul final al acestui spectacol interactiv Made in India: Note de la o fermă de bebeluși este să conectăm cele două comunități astfel ca acestea să poată explora cum se văd pe ei înșiși, cum îi văd pe ceilalți și cum se văd pe ei înșiși prin relația cu alții.

> Punerea în scenă a unui Godh Bharar (binecuvântarea bebelușului)

Ditte: Citind notele de teren ale Amritei am realizat repede că pentru a transforma aceste povești într-o reprezentare scenică trebuie să mă duc în India împreună cu Amrita și cu echipa mea artistică, un designer de scenă și un video-fotograf pentru a crea un material vizual care interacționează într-un mod jucăuș cu scena și cu publicul – și să analizăm cumva relațiile dintre expertul-operatorul de interviuri-sociologul Amrita și femeia interviuată. Nu am avut nicio idee cum să realizăm acesta, până când într-o zi m-a sunat Amrita și a zis: „Ditte ... voi fi însărcinată pe parcursul călătoriei.”

Amrita: Introducerea Dittei pe terenul meu de cercetare a fost făcută prin clinici de fertilitate și pensiuni pentru mamele-surogat unde am realizat majoritatea muncii mele etnografice pentru cartea mea Pântecele la lucru. Decizia de a revizita terenul cercetat este una foarte stresantă; niciodată nu poți fi sigur dacă vei fi primit cu brațele deschise sau vei fi blamat pentru interpretarea greșită

a vieții lor. Întoarcerea mea a fost și mai delicată, fiind în aceea perioadă însărcinată în luna a șasea. Nu eram sigură cum va fi percepută sarcina mea de mamele-surogat. Temerile mele legate de a fi văzută ca o cercetătoare arogantă au fost spulberate de fostele mame-surogat și prietenele pe care le-am contactat prin poșta electronică și telefon. Femeile erau nerăbdătoare să sărbătorească cercetătoarea „naivă” (adică necăsătorită) în statutul ei nou, iar Ditte dorea foarte mult să introducă și întoarcerea mea în proiectul de teatru interactiv.

Când am ajuns la pensiunea pentru mamele-surogat, am întâlnit câteva prietene vechi, care erau însărcinate ca mame-surogat pentru a doua sau a treia oară. Acestea s-au apucat cu entuziasm să organizeze Godh Bharai (este un ritual hindus de binecuvântare a copilului înainte de naștere) pentru mine. Matroana pensiunii organizează destul de des acest ritual pentru mamele-surogat, când acestea se află în a șaptea lună a sarcinii. Mamelor-surogat le-a fost permis, numai cu acest prilej, să încalce toate regulamentele pensiunii, constând în sărirea peste somnul de după masă pentru a mă îmbrăca pe mine în acest timp. Jinga, singura mamă-surogat dint-un cast înalt, s-a oferit voluntar să fie „preoteasa” ritualului, iar Puja a devenit artistă de machiaj. În cei șase ani de cercetare în acest domeniu, acesta a fost prima ocazie când le-am văzut pe mamele-surogat de parte de paturile lor din dormitoare, active fizic, cântând, dansând și răsând într-un mod așa de nereșinut. Femeile erau la conducere indiferent de părerea echipei artistice. Dacă acesta lucru a putut fi realizat printr-o intervenție artistică, eu nu aveam nimic împotriva! În timp ce cântecul continua spre după masă, o mamă-surogat, Vaishali, a remarcat discret: „Singura diferență este că până la urmă tu vei păstra bebelușul.”

> Proiectul de broderie

Amrita: Date fiind toate temerile care înconjoară dobândirea copiilor prin

folosirea mamelor-surogat, nu este de mirare că dezbaterele se îndepărtează cu greu de moralitate. Pensiunile pentru mamele-surogat adaugă la viziunea distopică a fermelor de bebeluși. „Dar are vreun sens să vorbim constant numai despre faptul că aceste biete femei de culoare sunt forțate să-și vândă uterele? N-ar trebui să trecem mai departe și să realizăm că aceste femei sunt muncitoare, cărora le sunt cuvenite drepturile muncitorilor? Ce credeți?” Scriu aceste rânduri pentru audiențele de teatru Europene și mă gândesc cum vor reacționa. Cum poate cineva să schimbe focusul de la moralitate la dreptul muncii?

Ditte: Una dintre activitățile „de training” pentru femeile care locuiesc la pensiunea pentru mamele-surogat este broderia. De două ori pe săptămână vine un profesor care învață femeile cum să brodeze motive lumești, cum ar fi florile și frunzele. Această muncă potrivită genului pare „corespunzătoare” pentru femeile gravide, nu face rău copilului și nu deranjează tacticile disciplinare, personalul medical sau clienții care vizitează pensiunea. Însă noi am conceput un plan rafinat: am putea oare să colaborăm cu aceste femei pentru a produce niște broderii pentru spectacol și să creăm anumite motive despre „munca” lor ca mame-surogat? Femeile urmau să fie plătite pentru munca lor, iar audiențele urmau să primească o reprezentare concretă a acestor femei și să realizeze că aceste femei sunt muncitoare, capabile să producă și altceva decât copii. Proiectul este completat cu contribuția renumitei artiste/activiste Mallika Sarabhai și SEWA (un ONG dedicate femeilor care prestează munci informale). Așa ajungem la pensiunea pentru mamele-surogat, unde 50 de femei însărcinate se adună în camera cu televizor pentru a ne asculta ideea și a vedea schițe ale motivelor. După ce realizează că toate aceste motive sunt reprezentarea „produselor” și muncii lor ca mame-surogat, toate încep să chicotească, să râdă și să colaboreze. Ideile noastre pentru motive - injecțiile,

transferul de embrioni și recoltarea de ovule sunt suplimentate de imaginile proprii și mai vii referitoare la statutul de mamă-surogat – avioane, telefoane mobile și ardei iuți.

În reprezentația finală a spectacolului Made in India aceste broderii sunt prinse de o sfoară și prezentate publicului, imediat după ce Amrita propune noțiunea de mamă-surogat ca loc de muncă, iar mamele-surogat ca muncitori, cărora li se cuvin drepturile muncitorilor. Publicul are posibilitatea ca în pauză să atingă aceste broderii și să reflecteze asupra faptului că fiecare broderie reprezintă o femeie lucrând ca mamă-surogat în India. În ultima parte a reprezentației, publicul își poate forma o opinie asupra acestei munci și poate pune întrebări multelor personaje implicate în acest proces.

> Made in India – turneu 2013-2014

Made in India a avut un mare succes în Scandinavia. Spectacolul a debutat în sezonul de toamnă din Stockholm Fall în 2012. După un turneu în toată Suedia, spectacolul a fost prezentat în 2013 în diferite locații din Danemarca. Made in India există acum și în versiunea de turneu, iar Amrita Pande și Ditte Maria Bjerg au intenția de a prezenta această reprezentație la festivaluri și conferințe, drept exemplu al modului în care arta și academia se pot stimula reciproc. Spectacolul durează două ore, incluzând o sesiune regizată de întrebări și răspunsuri cu Amrita Pande, care joacă multe personaje diferite implicate în acest proces. ■

Adresa de corespondență: Amrita Pande

amritapande@gmail.com.

Pentru mai multe informații, recenzii și imagini:

www.globalstories.net

> Sociologia franceză

la începutul secolului XXI

de **Bruno Cousin**, Universitatea Lille 1, Franța, Membru al Comitetului ISA de Cercetare Regională și Dezvoltare Urbană (RC21) și **Didier Demazière**, CNRS și Științe Politice, Paris, Franța

Nici sociologia franceză ca domeniu, nici profesia sociologică așa cum este practică în Franța nu au fost studiate sistematic ca obiecte sociologice. Deși alte discipline precum filosofia și economia au fost în centrul a numeroase analize (de exemplu cele despre economiști, dezvoltate de Frédéric Lebaron și Marion Fourcade), nu există nicio examinare de ansamblu a propriei noastre discipline ca domeniu național.

Cu toate acestea, avem mai multe monografii sau biografii ale unor sociologi considerați a fi unii dintre cei mai creativi, intelectual vorbind, și/sau importante figuri organizaționale: de exemplu, Georges Friedmann și Georges Gurvitch care, deși în mare parte necunoscuți de către cititorii non-francofoni de astăzi, au jucat un rol cheie în stabilirea sociologiei în mediul academic francez în era post-război, creând legături între studenții lui Émile Durkheim (Marcel Mauss, Maurice Halbwachs) și cohorte care au urmat. Mai mult decât atât, există de asemenea multe lucrări autobiografice, istorii personale sau auto-analize ale unora dintre cei mai influenți sociologi francezi din ultima jumătate de secol: Raymond Aron, Georges Balandier, Luc Boltanski, Pierre Bourdieu, Michel Crozier, François Dubet, Henri

Lefebvre, Henri Mendras, Edgar Morin, Pierre Naville, Gérard Noiriel și Dominique Schnapper, printre alții. Împreună cu declarații mai puțin oficiale și reflecții ale altor colegi, istoriile oficiale ale unor departamente și centre de cercetare, precum și observațiile noastre directe, aceste referințe ne permit să schițăm, în linii mari, evoluția generală a sociologiei franceze în ultimele decenii.

Prima transformare principală este slăbirea progresivă a opozițiilor dintre diferitele școli de gândire, și înlocuirea lor cu o organizare mai tematică a oamenilor de știință. În timp ce școlile de gândire au fost organizate în jurul unei paradigme teoretice puternice, a unui savant de frunte și a unui centru de cercetare, aproape întotdeauna din Paris, organizarea tematică favorizează colaborarea dintre specialiști pe un anumit subiect. Astăzi, de exemplu, nu există un echivalent pentru ce era, la momentul respectiv, cvadrumviratul Bourdieu-Touraine-Crozier-Boudon, care a structurat o mare parte din domeniul sociologic francez de la mijlocul anilor 1970 până în a doua jumătate a anilor 1990 (adică în perioada următoare declinului academic al materialismului istoric și succesului structuralismului). Desigur, controversile științifice și rivalitățile dintre moștenitorii acestor tradiții nu au dispărut complet, iar noi formulări teoretice au apărut, fiind ac-

ceptate la nivel național și internațional.¹ Cu toate acestea, în zilele noastre, în locul disputelor teoretice mari, vedem în special o reorganizare a dezbaterilor științifice în jurul unor teme mari: sociologie urbană, sociologie economică, sociologie politică, sociologia educației, sociologia migrației etc.

Această tendință spre specializare este condusă, în parte, de o creștere mare a numărului de cercetători și cadre didactice-cercetători în ultimele decenii ale secolului al XX-lea, o tendință care împinge cercetătorii individuali să caute diferențiere prin obiecte de cercetare mai precise și să promoveze crearea sau consolidarea de subdomenii tematice, fiecare dintre ele având acum suficienți membri pentru a asigura o anumită autonomie. În plus, un acces mai ușor la literatura de specialitate din întreaga lume a adus o deschidere științifică internațională, dar granițele dintre subdomenii au fost, de asemenea, consolidate prin creșterea costurilor de oportunitate de a stăpâni și de a stabili un dialog cu referințe internaționale, i.e. literaturile anglofone, care este acum obligatoriu pentru a publica în principalele jurnale franceze și, desigur, în limba engleză.

De-a lungul ultimilor cincisprezece ani, unele dintre cele mai prestigioase universități de cercetare din științele

„Nu există echivalent al cândva dominantului cvadrumvirat Bourdieu-Touraine-Crozier-Boudon”

sociale - inclusiv Științe politice și EHESS (Școala de Studii Avansate în Științe Sociale) - au căutat să atragă atenția și să creeze un impact internațional, accentuând astfel în mod indirect această tendință spre fragmentare; în mod similar, organizarea Asociației Sociologice Franceze (înființată în 2002) în secțiuni tematice a întărit această orientare.² Mai mult decât atât, specializările tematice sunt în mare parte compatibile cu interesul larg răspândit în mediul academic francez pentru interdisciplinaritate în cadrul științelor sociale și umaniste, în conformitate cu proiectul de durată derulat de École des Annales pentru a le unifica. În cele din urmă, această evoluție este, de asemenea, încurajată de către diferite instituții care doresc expertiză sectorială.

Într-adevăr, încă de la începutul secolului XXI, cele trei roluri adoptate de obicei de către sociologii francezi - om de știință dedicat cercetării, consilier al factorilor de decizie și/sau critic intelectual - au trecut prin mai multe schimbări. Primul rol trebuia să fie întărit de recente reforme pentru a face cercetarea franceză mai „competitivă” pe plan internațional. Cu toate acestea, un deficit al pozițiilor de cercetător și profesor-cercetător (a se vedea textul lui Musselin din numărul acesta al Global Dialogue), generalizarea modului de acordare a finanțării pentru cercetare prin apeluri pentru propuneri de proiecte competitive, precum și extinderea unui aparat birocratic de evaluare managerială, pe lângă numeroasele cazuri de evaluare colegială (a se vedea textul de Lebaron în numărul acesta al

Global Dialogue), au redus autonomia individuală și colectivă a sociologilor, precum și a oamenilor de știință din alte discipline.

În același timp, rolul de consilieri al sociologilor francezi nu a crescut. Deși mulți participă la ședințele unor comisii naționale și locale de consultanță, la grupuri de reflecție (think tanks) sau la operațiuni de comunicare intelectuală sau cu scopul de a structura dezbaterile publice, sociologii au o influență redusă asupra dezvoltării efective a politicilor publice. Expertiza lor este adesea tratată ca o completare (limitată) la analizele dezvoltate intern de tehnocrații din structurile superioare ale guvernului (în timp ce instituția principal responsabilă de formarea acestor funcționari publici, École Nationale d'Administration, acordă o atenție insuficientă sociologiei); de asemenea economia este considerată o știință mult mai legitimă și eficientă de guvernare. Cu toate acestea, în unele cazuri, atât sectorul public, atunci când se confruntă cu „probleme sociale”, cât și sectorul privat, atunci când se confruntă cu gestionarea resurselor umane, consideră perspective sociologice necesare (a se vedea textul de Neyrat în numărul acesta al Global Dialogue).

În cele din urmă, dimensiunile critice ale sociologiei franceze - capacitatea sa de a denunța inegalitatea și mecanismele de exploatare, dominare, discriminare și reproducere socială, precum și capacitatea sa de a înzestra mișcările sociale cu instrumente conceptuale și alternative la ordinea socială actuală - s-au schimbat, de asemenea, în ultimii ani. De la moartea lui Pierre Bourdieu,

în 2002, niciun om de știință sociolog din Franța nu a fost recunoscut, în mod comparabil, ca intelectual critic. Dar tendința spre specializare a favorizat multiplicarea sociologilor și colectivelor de „intelectuali specifici” (în sensul folosit de Michel Foucault), iar analizele și pozițiile lor politice sunt adesea afișate pe paginile de opinie ale principalelor ziare naționale, în reviste de critică citite în interiorul și în afara mediului academic și în colecții mici de eseuri. Mai mult decât atât, în Franța, ca și în alte state, o tendință de creștere a reflexivității încurajează aplecarea spre identificarea dificultăților de a produce analize critice și sociologie critică; uneori având consecințe în reglementarea profesiei sociologice, așa cum a fost cazul când Asociația Națională a refuzat să adopte un cod de conduită (a se vedea textul lui Pudel în numărul acesta al Global Dialogue). ■

Adrese de corespondență: Bruno Cousin
<bruno.cousin@univ-lille1.fr>
și Didier Demazière <d.demaziere@csn.cnr.fr>

¹ De exemplu, sociologia capacității critice și a regimurilor de acțiune de Luc Boltanski și Laurent Thevenot, precum și teoria actorului-rețea a lui Bruno Latour și Michel Callon, sunt adesea citate ca exemple de renume ale unei „sociologii pragmatice” franceze proliferante.

² În ceea ce privește Asociația Sociologică Franceză, a se vedea Cousin, B. și D. Demazière (2014) „L'Association Française de Sociologie: A Young and Rallying Organization”, *European Sociologist* 36, pp 10-11: http://europeansociology.org/docs/Newsletter/ESA_Newsletter_Summer%202014.pdf

> Cariere academice pe cale de dispariție în Franța

de **Christine Musselin**, Științe Politice, CSO-CNRS, Paris, Franța

Sistemele de educație superioară și cercetare din Franța sunt caracterizate de un amestec de trei tipuri diferite de instituții: universități care oferă programe de doctorat, instituții de cercetare de stat, incluzând atât multidisciplinarul CNRS (Centrul Național pentru Cercetare Științifică) și altele mai specializate, precum INSERM pentru biologie sau INRA pentru agricultură și agronomie; și acele grandes écoles care formează viitoarea elită industrială, administrativă și economică a Franței, dar care foarte rar pregătesc doctoranzi. Cei mai mulți cercetători francezi din științele sociale, inclusiv sociologi, lucrează în universități. Există unele poziții disponibile în CNRS, dar întodeauna acest centru a angajat mult mai puțini cercetători decât universitățile, iar discrepanța tinde să crească: pe măsură ce numărul de studenți a crescut, numărul pozițiilor universitare a crescut întotdeauna substanțial și mult mai rapid decât cele din cadrul CNRS. Unii sociologi lucrează și în instituții de cercetare specializate, dar aceștia sunt mai degrabă marginali, din moment ce acestea nu sunt neapărat specializate pe științele sociale¹.

În fine, unii sociologi lucrează în școlile de business sau inginerie; nu avem prea multe date despre acest ultim grup, dar din moment ce cariera și salariile lor sunt specifice fiecărei instituții în parte, nu sunt foarte relevanți pentru această notă care se concentrează pe universități, unde lucrează majoritatea sociologilor din mediul academic francez de astăzi.

Pozițiile universitare necesită un doctorat, iar aplicanții trebuie să fie declarați „calificați” de către un corp național structurat în comitete naționale bazate pe disciplină – precum CNU, Comité National des Universités – pentru a li se permite să aplice pentru o primă poziție ca maître de conférences

(MCF). Este important să se remarce că în Franța aceste poziții sunt permanente; istoric vorbind, universitățile franceze nu au avut un „tenure track” (un parcurs de urmat pentru o poziție permanentă), deși unele grandes écoles au introdus recent ideea. Printre cei 385 de doctori² în sociologie care au cerut o calificare în 2013, doar 221 au obținut-o și mulți dintre aceștia – precum și mulți dintre cei care s-au calificat pe parcursul celor trei ani precedenți din moment ce calificarea este valabilă patru ani – au intrat în competiție pentru cele 27 de poziții în sociologie care au fost disponibile în acel an.

În vreme ce numărul pozițiilor oferite de CNRS este foarte mic (în medie 5 sau 6 pe an), pozițiile academice îi interesează doar pe o mică parte din doctorii în sociologie. În 2012, 6,5% dintre cei proaspăt calificați au fost recrutați. Cei nou recrutați drept MCF în 2012 aveau în medie 35 de ani și aproape 57% din ei erau femei. În mod clar, mulți dintre doctorii „calificați” sunt lăsați să aștepte la porțile mediului academic. Așa cum s-a arătat într-un studiu recent, membrii mediului academic francez încă preferă colegi tineri, la început de drum și productivi, mai exact colegi cu o traiectorie academică liniară și care și-au terminat doctoratul foarte recent. În consecință, cei care nu intră acolo rapid după doctorat și care nu ocupă poziții post-doctorale succesive au șanse din ce în ce mai mici să devină MCF.

Odată devenit MCF, orele de predare ajung la 192 pe an, iar în multe cazuri noul cadru universitar poate fi rugat să preia cursurile pe care alții nu le vor și să accepte un număr semnificativ de ore. Menținerea unui nivel înalt de activitate de cercetare, ca să nu mai vorbim de munca de teren care este cronofagă, este prin urmare dificilă. În orașele cu un cost de viață ridicat, precum Parisul, salariul mic oferit pentru MCF

>>

„Mulți doctori ‘calificați’ sunt lăsați la ușile academiei”

– în jur de 2.500€ pe lună după câțiva ani – îi motivează pe asistenții universitari proaspăt angajați să își ia ore suplimentare plătite, ceea ce reduce și mai mult timpul disponibil pentru cercetare, lucru care explică de ce mulți rămân MCF până la finele carierei, fără a mai deveni niciodată profesori.

Promovarea ca profesor necesită trecerea unui examen de habilitation à diriger des recherches, un fel de a doua teză. Din nou, candidații trebuie să fie „calificați” de aceeași comisie stabilită la fiecare disciplină pentru a putea să obțină gradul universitar de profesor. Rata calificărilor este destul de înaltă (67% dintre cei 64 de candidați care au aplicat în 2013), iar în ultimii ani procesul nu a fost prea competitiv (21 de poziții oferite celor 42 de nou calificați în 2013 și celor calificați din 2010). În 2012, 30% din cei nou calificați au fost recrutați ca profesori. Acești noi profesori din 2012 aveau în medie 47 de ani și aproape 41% dintre ei erau femei.

Competiția pentru accesul la profesia academică arată că aceasta prezintă în continuare o deosebită atractivitate pentru mulți, deși nu este prea bine plătită. Salariile oscilează între 2.100 de euro pe lună pentru un maître de conférences și 6.000 de euro pe lună pentru un profesor cu experiență. Progresia depinde în parte de vechime, dar mai mult decât atât depinde de celeritatea cu care candidatul este promovat (și dacă este promovat) la profesorat, însă în științele sociale acest lucru se întâmplă mai târziu decât în științele exacte.

Situația cercetătorilor și a profesorilor francezi – incluzând sociologii – s-a schimbat destul de dramatic în ultimii ani prin reformele care au avut loc în gestionarea universităților. Cercetătorii academici sunt încă funcționari publici cu statut național fixat de către stat, însă din ce în ce mai multe competențe au fost delegate universităților. Din 2007,

universitățile sunt responsabile pentru propriile salarii, ceea ce îi face pe membrii colectivului mai degrabă angajații propriei instituții. În același timp, extinderea evaluărilor, a proiectelor de cercetare și a bugetării în funcție de performanță le-a dat mai multe informații universităților despre propria echipă și a permis o evaluare bazată în special pe merit și beneficii, o schimbare care a intensificat puțin diferența dintre cei care se adaptează cu succes regulilor jocului și cei care nu o fac. De asemenea, această schimbare a intensificat și diferențele dintre discipline, unele descurcându-se mai ușor decât celelalte să îndeplinească noile cerințe. Este prea devreme să ne pronunțăm dacă sociologii vor avea de câștigat sau nu din această situație mai competitivă, dar este oricum o tranziție care trebuie monitorizată în următorii ani. ■

Adresa de corespondență:
<christine.musselin@sciencespo.fr>

¹ În plus, și în contrast cu CNRS-ul (și cu INSERM), laboratoarele de cercetare ale instituțiilor de cercetare specializate nu sunt localizate în universități, în vreme ce aproximativ 85% dintre cercetătorii CNRS, și aproape toți cei din științe sociale, sunt activi în instituții de cercetare care sunt afiliate și cu CNRS și cu universitățile.

² Toate cifrele sunt bazate pe statistici produse de Ministerul pentru Educație Superioară și Cercetare: <http://www.enseignementsup-recherche.gouv.fr/pid24586/concours-emploi-et-carrieres.html> (9 mai, 2014)

> Evaluând cercetarea sociologică în Franța

de **Frédéric Lebaron**, Universitatea Saint-Quentin-en-Yvelines din Versailles, Franța

In Franța, ca în altă parte, sociologii petrec o mare parte din viața lor de zi cu zi evaluându-și munca reciproc, precum și răspunzând la numeroase evaluări. Desigur, având în vedere modul în care învățământul superior și cercetarea sunt organizate, precum și obiceiurile intelectuale la nivel național, în Franța această activitate cvasi-universală ia forme particulare.

> Evaluarea doctoratelor și a acreditarea pentru coordonarea de cercetări

În Franța, teza de doctorat este evaluată într-un mod foarte special. Teza în sine este de dimensiuni mari, de obicei peste 300 de pagini, uneori aproape de 1.000 de pagini. Este depusă către membrii comisiei de evaluare – de regulă, cinci sau șase membri ai facultății sau enseignants-chercheurs, inclusiv coordonatorul tezei. Doi dintre aceștia trebuie să fie recenzori externi sau *rapporteurs* de la alte universități care pot decide să suspende susținerea tezei. Dacă cei doi recenzori aprobă teza, fiecare dintre membrii comisiei, începând cu coordonatorul, va comenta pe marginea acesteia în timpul susținerii. Ei vor pune apoi întrebări candidatului, un ritual destul de lung, care durează peste trei ore. Apoi, comisia decide dacă oferă candidatului cel mai înalt calificativ – *félicitations du jury*, doar *très honorable* sau chiar o notă mai joasă. Primul calificativ necesită acordul unanim al comisiei, la care se ajunge prin vot secret. În cele din urmă, președintele comisiei elaborează un raport al tezei sau

un rapport de these lung care conține comentariile fiecărui membru al comisiei din timpul susținerii. Acest text are un rol decisiv pentru viitorul academic al absolventului.

Toți studenții de doctorat se străduiesc să primească aceste félicitations du jury, care sunt critice, dar, de asemenea, destul de arbitrar (și unele universități au ales, de fapt, să renunțe la această practică). În sociologie, o atenție sporită este, prin urmare, acordată raportului tezei. Acest rapport de thèse poate oferi o dare de seamă sintetică și destul de precisă a calității tezei, cu diverse comentarii din partea membrilor comisiei care să clarifice contribuția candidatului.

> Evaluarea productivității academice (articole, cărți, rapoarte)

De-a lungul ultimilor ani, evaluarea articolelor de revistă a suferit schimbări clare. Are loc o „standardizare” a practicilor de evaluare, în conformitate cu standardele internaționale, inclusiv anonimatul autorului; recenziile anonime și detaliate ale cel puțin doi referenți; și un răspuns la timp atât pentru recenzii, cât și pentru articole. Aceste schimbări sunt determinate de presiunea în creștere de a publica în diferite etape ale carierei academice.

Publicațiile în limba engleză sunt încă rare în revistele de specialitate franceze, dar au devenit principalul criteriu de evaluare, atât pentru cercetători, cât și pentru instituții – ceea ce are un impact evident asupra revistelor. Unele reviste franceze selectează câteva dintre articolele lor pen-

tru a fi traduse în engleză în așa fel încât să crească vizibilitatea rezultatelor care sunt considerate cele mai originale pentru sociologia franceză.

Agencia de Evaluare pentru Cercetare și Educație Superioară Franceză (AERES) publică o listă de reviste în mai multe limbi care sunt considerate a fi la marginea superioară a disciplinei. Desigur, în practică, judecățile calitative referitoare la care sunt „principalele reviste” persistă și provoacă tensiune cu privire la aceste liste și dacă sunt sau nu anumite reviste „sociologice” sau de „calitate”.

Este important de notat că publicarea cărților continuă să fie importantă. Tezele sunt adesea publicate sub formă de cărți și volumele individuale și colective au un rol important în dezbaterile profesionale și predare.

> Cariere și instituții

Pozițiile academice sunt bazate pe evaluări ale unor comitete specifice: „comitetele de selecție” pentru universitățile franceze și un „comitet național” pentru poziții în cadrul Centrului Național pentru Cercetare Științifică sau CNRS. Teza și raportul tezei sunt, desigur, esențiale la începutul acestui proces. Cu toate acestea, se acordă o mai mare importanță publicațiilor în reviste de specialitate, ca și experienței de predare și serviciilor profesionale.

Este important să distingem procedurile de evaluare recurente care sunt aplicate pentru cercetători la CNRS sau organizații similare de cele utilizate

>>

„Indicatorii pe care îi utilizăm sunt insuficienți”

pentru membrii facultăților universității, care depind de calitatea de *maître de conférences* sau profesor a individului și se aplică numai atunci când este vorba despre o promovare. În ambele situații, un comitet național alcătuit din reprezentanți aleși și numiți se ocupă împreună de evaluări; și au loc dezbateri numeroase pe marginea criteriului de selecție, a revistelor etc.

În cazul universităților, Consiliul Național al Universităților a avut de-a face cu conflicte profesionale puterice. Deși poate părea o idee general acceptată, nu toți sociologii consideră că este necesară stabilirea unor norme minime explicite pentru componenta empirică sau pentru calitatea publicațiilor. Mai mult decât atât, majoritatea refuză să aplice norme standardizate bazate pe bibliometrie. Criteriile de evaluare reprezintă, așadar, un domeniu complex care necesită adoptarea unei perspective deschise și multidimensionale. De aici nevoia de a continua o dezbatere permanentă și profundă pe marginea fiecărei componente a profesiei noastre: predarea, cercetarea, diseminarea rezultatelor cercetării, serviciile profesionale și celelalte responsabilități profesionale. Desigur, pentru fiecare dintre ele, criterii diferite trebuie să fie luate în considerare în mod serios și nu trebuie să fie aplicate măsurători simple.

În cele din urmă, centrele de cercetare sau laboratoare sunt evaluate de AERES, în principal pe baza evidențelor

lor de publicare. Alte criterii includ: funcționarea internă; guvernanta; vivacitatea intelectuală cu privire la organizarea seminariilor, etc. Spre deosebire de alte țări, Franța nu are niciun sistem național de ierarhizare, nici în privința centrelor de cercetare, nici a departamentelor. Ierarhizarea aprobată de Minister se bazează pe criterii precum plasarea profesională a studenților. Așadar, este în principal legată de puterea programelor profesionale de master.

> Pentru o evaluare mai pluralistă și cuprinzătoare

Dezvoltarea viitoare a sociologiei franceze, dacă ne dorim să perpetuăm o disciplină bogată și inovativă, necesită o noțiune multidimensională a calității cercetării și ca publicațiile să fie diseminate în străinătate. Pentru aceasta, trebuie să refuzăm supremația totală a limbii engleze, care ar elimina anumite specificități naționale. Ar trebui, de asemenea, să refuzăm utilizarea bibliometriei ca măsurare simplă și dominantă pentru evaluarea cercetătorilor și a centrelor de cercetare. Trebuie să fie dezvoltate forme de evaluare mai rafinate și nuanțate pentru a menține caracteristicile particulare și singularitățile muncii sociologice. Este, de asemenea, esențial să respingem orice formă de exclusivism, fie al școlilor sau al tradițiilor intelectuale.

Sunt necesare eforturi uriașe pentru a menține viața intelectuală a producției

științifice în limbile naționale. Trebuie să creștem schimburile între limbi diferite, ceea ce necesită traducere, dar ar permite difuzarea cunoașterii pe baza unor criterii mai egalitare.

Mai mult decât atât, pentru viitorul disciplinei noastre, este crucială atenția la alte criterii în afara publicațiilor atunci când avem în vedere evaluări colective sau individuale. Calitatea programelor noastre de sociologie este cheia și totuși indicatorii pe care îi folosim, bazați numai pe plasarea profesională a studenților, sunt insuficienți. Deși aceștia trebuie luați în considerare, ar putea fi măsurați și interpretați mai bine. În plus, ar trebuie să mai fie luate în considerare contribuțiile la viața academică colectivă, calitatea „guvernării democratice”, ca și condițiile de lucru și pentru o carieră academică, în special pentru cei angajați recent cu contracte precare. ■

Adresa de corespondență: Frédéric Lebaron
<frederic.lebaron@uvsq.fr>

> Modificări ale profesiei de sociolog în Franța

de Frédéric Neyrat, Universitatea din Limoges, Franța

Începând cu anii '60, sociologia franceză a devenit subiectul unor controverse privitoare la perspectivele profesionale. Odată cu evoluția spre un caracter de masă a educației superioare, numărul de studenți care au optat pentru curricula sociologică a crescut în mod dramatic. Considerată o disciplină „nouă” în comparație cu științele umaniste, sociologia a iscat însă mai multe îndoieli în ceea ce privește deschiderea, într-un moment în care oportunitățile în carieră (precum și conținutul curricular) au fost văzute mai ales sub aspectul recrutării profesorilor din învățământul secundar. Într-adevăr, în urmă cu 50 de ani, sociologia nu era predată în învățământul secundar, dar chiar și după introducerea științelor economice și sociale în programele școlare și, respectiv, a unor teste competitive de recrutare a profesorilor (CAPES în 1969 și agregarea în științe economice și sociale din 1977), legăturile cu curricula universitară în domeniul sociologiei au rămas limitate.

În plus, îndoielile referitoare la parcursul în carieră al studenților la sociologie erau motivate și politic: unii dintre studenții care au protestat în mai 1968 erau sociologi. Cei care l-au urmat pe Raymond Aron (*The Elusive Revolution: Anatomy of a Student Revolt*, Praeger, 1969) în critica „delirului colectiv” al „Revoluției din Mai” au definit principala lor cauză ca fiind „universitățile aglomerate” și „absența perspectivelor profesionale” care au decurs din acestea – un discurs actualizat în mod regulat și de ziariști și politicieni. Sociologia a devenit emblematică prin absența opțiunilor în carieră a studenților din universități de științe sociale și umaniste – deși Centrul Francez pentru Cercetări în domeniul Calificărilor (CEREQ) a propus ca acest lucru să fie reconsiderat în lumina experienței curente a absolvenților cu diplome de licență și masterat în sociologie.

Cu toate acestea, cariera profesională a sociologilor este

mult mai interesantă la nivelul doctoratului; sau, mai degrabă, angajarea sociologilor ca profesioniști, lucru care poate oferi o privire de ansamblu asupra locului unde se află, în general, disciplina ca atare. Ne putem gândi imediat la posturi de enseignant-chercheurs sau profesor-cercetător, precum și la posturi în cercetare în mari instituții publice. Fără îndoială, sociologia ca disciplină a beneficiat de a doua expansiune a învățământului superior. Între 1984 și 2010, numărul posturilor de profesor-cercetător în sociologie a crescut mult mai repede decât în alte discipline: creșterea a fost de 302% pentru sociologie în comparație cu 213% pentru toate disciplinele. Cu toate acestea, tiparele recente de creștere au fost mai descurajante pentru sociologie, dar și pentru celelalte sectoare academice. În general, cercetarea în Franța este pe o pantă descendentă. Angajările în universități au scăzut; în mai puțin de 5 ani, numărul general al angajărilor de profesori-cercetători a scăzut cu 25%, micșorându-se de la 2000 la 1500. În mod similar, CNRS și-a micșorat numărul de angajați în cercetare de la 400 la 300, în aceeași perioadă.

Între timp, condițiile de muncă precare s-au intensificat sub aspectul locurilor de muncă atât din cercetare, cât și din învățământul superior. Un procent mai mare al cercetării publice în Franța este finanțat prin solicitări de propuneri (Calls for Proposals), în special prin intermediul Agenției Naționale Franceze pentru Cercetare (ANC). Se creează posturi „post-doc”, dar acestea sunt precare prin natura lor. Mai mult decât atât, universitățile urmăresc să amâne angajarea unor profesori-cercetători cu statut permanent (în poziții titulare, publice). Când legea LRU a fost adoptată în 2007, universităților li s-a permis să facă angajări prin contracte permanente private pentru a asigura „funcții în învățământ, cercetare sau învățământ și cercetare”. Din 2012, un număr mare de universități au adoptat această strategie. Într-adevăr, universităților publice din Franța li s-a acordat „autonomie”, în măsura în care statul s-a

„Aproape o pătrime dintre universități sunt la limita falimentului”

retras parțial din finanțarea lor – după cum a arătat Thomas Piketty într-un articol recent (a se vedea „Faillite silencieuse à l’université”, *Libération*, 18 Noiembrie 2013). Ca rezultat, aproximativ o pătrime dintre universități, inclusiv centre renumite la nivel internațional, se află la limita falimentului și se bazează foarte mult pe posturi de suplinitori non-statutari care sunt mai ieftine și nu necesită contracte pe termen lung.

Din fericire, viitorul sociologilor nu este circumscris sferei academice. În ultimii ani, au fost înființate multe companii de cercetare și firme de consultanță, care se bazează pe tehnici specifice de sociologie, dată fiind creșterea tot mai mare a nevoii de cercetare și evaluări aplicate. Atât în urbanism, cât și în planificare, sunt obligatorii studiile preliminare, efectuate în general de echipe interdisciplinare. În funcție de importanța și obiectivele unui anumit proiect, pot fi incluși în echipe și sociologi. Acest lucru este adevărat îndeosebi în cazul „proiectelor de renovare urbană”, mai ales când acestea privesc „zone urbane sensibile” (ZUS). Managerii de program au nevoie de evaluări ale impactului proiectelor de planificare în ceea ce privește amestecul urban al unor grupuri sociale diferite.

O altă piață pentru companiile de cercetare și consultanță independente este aceea de evaluare a politicilor publice. De exemplu, pentru sănătatea publică, sociologilor li se cere să evalueze activitatea de îngrijire a persoanelor vârstnice. În mod asemănător, politicile de educație, cultură sau cele sociale devin adesea obiecte de evaluări curente solicitate de diferite autorități ale statului. În fine, și mediul de afaceri solicită adesea cercetări pe următoarele teme: evaluarea riscurilor psihosociale (stres, hărțuire, suicid, etc.), organizarea muncii (reorganizare, măsuri de restructurare, relocare, etc.), promovarea egalității între sexe, precum și problema discriminării în interiorul companiilor.

Sociologii nu sunt singurii specialiști de pe piață pentru

cercetare și consultanță pe aceste teme. Studiile sunt adesea multidisciplinare. În plus, sociologii sunt în competiție cu alți profesioniști care pot pretinde că sunt sociologi – titlul nu este protejat în Franța. Cu toate acestea, specializarea tot mai înaltă aduce cu sine și o oarecare protecție profesională, de exemplu prin crearea unor programe de masterat profesional concentrate atât pe predarea specializării sociologice, cât pe un sector specific. Dobândirea specializării cantitative și calitative pare să fie foarte apreciată și la mare căutare, dar și un argument puternic în ceea ce privește specializarea multidisciplinară, în diferite domenii, a indivizilor (urbanizare, sănătate sau politici sociale etc.).

Unii sociologi ce activează în firme de cercetare au doctorate și au decis să părăsească temporar sau definitiv mediul academic, date fiind condițiile pieței de muncă specifice. Cu toate acestea există legături puternice între cele două. Unii profesori și cercetători sprijină aceste firme prin participarea în comitetele științifice ale acestora. În mod asemănător, sociologi care lucrează în firme de cercetare pot fi angajați și ca profesori în universități.

În fine, sociologi nu sunt doar cei care predau și desfășoară cercetare sociologică în interiorul și în afara mediului academic: suntem obligați să-i avem în vedere pe toți profesioniștii cu pregătire în sociologie la un moment dat al carierei lor, întrucât adaugă o „perspectivă sociologică” în profesia lor. Din păcate, nu posedăm toate datele necesare pentru a iniția o dezbatere pe această temă la scară națională. ■

Adresa de corespondență: Frédéric Neyrat
<frederic.neyrat@gmail.com>

> De ce nu există un „Protocol cu privire la subiecții umani” pentru sociologii francezi

de **Romain Pudal**, CNRS (CURAPP-ESS), Amiens, Franța

Spre deosebire de asociațiile sociologice din alte țări, Asociația Sociologică Franceză (AFS) a decis, în cursul reuniunii sale din 2011, să nu adopte un cod de conduită pentru profesia sociologică - o decizie care a venit după mai mulți ani de dezbateri, timp în care ASF a înființat grupuri de lucru și a examinat codurile existente în alte țări, în special în America de Nord, pentru a pregăti prima versiune, care a declanșat numeroase dezbateri.

Întrebarea dacă sociologii francezi ar trebui să adopte un „cod deontologic” sau un „protocol cu privire la subiecții umani” a fost inițial formulată de un grup de sociologi care lucrează pentru firme private, agenții publice și alte organizații din afara mediului academic, unde majoritatea profesiiilor au coduri de conduită. Propunerile pentru un cod deontologic al sociologilor au fost inspirate de codurile de conduită ale altor asociații sociologice sau ale unor consultanți, profesioniști în domeniul sănătății sau oameni de știință specializați în domeniul științelor experimentale care doresc să își informeze și protejeze subiecții umani.

Dezbaterile asupra acestui subiect au fost încinse de la început - încă din anul 2009, când Michael Burawoy a ținut o cuvântare la al treilea Congres AFS în Paris pornind de la proiectul său - Culoarea de clasă în minele de cupru: De la progresul african la Zambianizare (Manchester University Press, 1972). El a explicat că cercetările sale privind discriminarea rasială din Zambia ar fi fost imposibile dacă ar fi fost cu desăvârșire „transparent” în legătură cu obiectivele sale față de actorii sociali în cauză. Discursul său a întărit pozițiile celor care se opuneau adoptării unui cod de conduită care să reglementeze profesia sociologică.

Doi ani mai târziu, o variantă finală a codului de conduită a fost prezentată și dezbătută în timpul celui de al patrulea congres al 4-lea Congres al AFS desfășurat la Grenoble (<http://www.afs-socio.fr/sites/default/files/congres09/FormCharte.html>). Propunerea avea două părți. Prima parte, care a atras un sprijin larg, este axată pe „cele mai bune practici” pentru

profesie, inclusiv drepturile și responsabilitățile doctoranzilor și a coordonatorilor lor de doctorat; sancționarea plagiatului; vigilența față de diverse forme de exploatare, un grad mai mare de nesiguranță, hărțuirea și alte tipuri de probleme de la locul de muncă, care survin atât în procesul de predare din învățământul superior, cât și în cercetare. Cu toate acestea, au existat de asemenea multe critici cu privire la eficacitatea scăzută a codului pentru a soluționa disensiunile. Ar fi necesar să se creeze o comisie disciplinară a sociologiei? Cine ar face parte din ea și cum s-ar putea asigura legitimitatea acesteia? Cum ar fi organizată? Ce pârghii ar avea la dispoziție pentru a acționa și a putea impune vreo pedeapsă? Ar putea AFS să demită un coleg găsit „vinovat” de un anumit „abuz”? Aceste întrebări au subliniat dificultățile care trebuie să fie depășite pentru a se ajunge la un acord atât cu privire la principiile care ar reglementa profesia, cât și cu privire la aceste potențiale măsuri disciplinare. Mai mult decât atât, chiar dacă s-ar adopta un cod de conduită, nu există legislație care să impună aplicarea lui.

A doua parte a propunerii - în ceea ce privește o serie de „bune practici” pentru cercetarea în domeniul științelor sociale - a fost mai intens criticată. Următorul paragraf a generat, în mod special, multe ezitări și dispute:

„Sociologii au responsabilitatea de a explica în mod clar cercetarea lor persoanelor care vor participa la aceasta. Pentru a înțelege pe deplin de ce li se cere să participe la un anumit proiect, persoanele în cauză trebuie să fie informate cu privire la următoarele aspecte: tema de cercetare; obiectivul; cine este responsabil de proiectul de cercetare; cine realizează cercetarea; cine finanțează cercetarea; modul în care rezultatele vor fi comunicate și utilizate. Sociologii nu pot folosi instrumente de înregistrare a datelor (aparate de înregistrat audio, aparate foto, etc) fără acordul participanților la cercetare. Când se înregistrează sau filmează o ipostază trebuie să le spună participanților la cercetare de ce se face acesta.”

„Libertatea cercetării sociologice a fost reafirmată”

Cei care au susținut normele menționate mai sus s-au inspirat din discipline precum medicina, biologia sau psihologia. Ei au solicitat o mai mare transparență în cercetarea sociologică și protecția subiecților umani, în special în ceea ce privește asigurarea utilizării corecte a informațiilor lor sau a altor date colectate de către sociologi. Aceste principii, pe cât de laudabile par, au stârnit repede dezbateri și controverse rezumate într-un volum editat de către Sylvain Laurens și Frédéric Neyrat, *Enquête: de quel droit? Menaces sur l'enquête en sciences sociales (Cu ce drept investigăți? Amenințări la adresa anchetei din științele sociale)*, Éditions du Croquant, 2010)

Cei care s-au opus adoptării unui cod de conduită s-au axat pe apărarea „cercetării sub acoperire”: cercetare în care participanții nu cunosc sau cunosc vag scopul proiectului de cercetare sau calitatea de sociolog a cercetătorului. Unele dintre cele mai faimoase exemple sunt clasice în științele sociale. Lucrarea lui Michael Burawoy citată mai sus este un exemplu, alături de anchetele lui Donald Roy privind munca în fabrică; lucrarea lui Paul Willis - *Learning to Labor: How Working Class Kids Get Working Class Jobs* (Columbia University Press, 1977); sau controversata lucrare a lui Laud Humphreys despre „Tea-rooming”. Mulți au susținut că acest tip de cercetare ar trebui să continue fără limitările aduse de un cod de conduită, în special în cazul în care codul ar fi pus în aplicare de către un comitet de etică independent (Institutional Review Board), ai cărui membri nu sunt sociologi. În schimb, libertatea de sociologilor ar trebui să fie menținută exclusiv prin evaluare de către colegii de breaslă – a tuturor dimensiunilor activității sociologice: metodologică, teoretică și etică. Toate aceste aspecte au fost prezentate drept imperative pentru cercetarea sociologică.

În concluzie, pe măsură ce aceste întrebări au fost formulate, răspunsurile au devenit din ce în ce mai clare. Oare am

putea desfășura activități de cercetare privind discriminarea instituțională, corupția din politică, economie sau mediul jurnalistic, modul în care se manifestă puterea în biroul vreunui ministru, printre directori sau în societățile izolate ale elitelor evazive, dacă ar trebui să ne supunem constrângerilor impuse de un astfel de cod de conduită? Răspunsul este evident: nu.

În ciuda dezbaterilor, paragraful menționat mai sus a fost păstrat în propunerea de cod, iar sociologii francezi care susțin cercetarea sub acoperire au devenit și mai vehemenți. Toți au fost de acord că problemele etice, deontologice și epistemologice trebuie abordate. Cu toate acestea, ideea că AFS ar putea adopta un cod deontologic care ar putea cenzura activitatea de cercetare a fost văzută ca o predare în fața unor interdicții politico-administrative inadmisibile, de natură să genereze un blocaj în munca sociologică.

Așadar, codul a fost respins. Libertatea cercetării sociologice a fost reafirmată. Sociologii francezi și-au amintit reciproc că o parte din munca lor este aceea de a demasca numeroasele inegalități și forme de dominație care acționează în lumea socială, prin intermediul cercetărilor lor, care, în orice caz, vor trebui examinate de către colegii de breaslă înainte de publicare. ■

Adresa de corespondență: Romain Pudal
<romain.pudal@free.fr>

> Unde este sociologia?

Schimbarea globală a mediului și științele sociale

de **Stewart Lockie**, Universitatea James Cook, Australia, fost președinte al Comitetului de Cercetare ISA pe teme de Mediu și Societate (RC24)

*Potențialul nerealizat al sociologiei în fața schimbărilor globale ale mediului.
Ilustrație de Arbu.*

Sociologii se plâng frecvent că potențialele noastre contribuții la cercetarea și gestionarea mediului sunt ignorate, că participarea la evaluările importante și la formularea politicilor este înclinată în favoarea științelor naturii; și că, atunci când suntem consultați, este doar pentru a răspunde la întrebări cu caracter limitat, referitoare la „impactul social” și „barierile adoptării”. Încă și mai exasperant, vedem cum oameni de știință fără legătură cu științele sociale – cum ar fi biologii și inginerii – popularizează cadre de conceptualizare a dimensiunilor sociale ale schimbărilor de mediu scoase direct din ecologia și cibernetica sistemelor.

Cum putem explica desconsiderarea aparentă a expertizei și perspectivei sociologice? Cu siguranță, prejudecățile disciplinare sunt o explicație parțială, însă eu cred că întrebările incomode pe care le pun sociologii cu referire la putere, inegalitate și democrație explică mai bine acest fenomen. Dar cât de mult din această explicație depinde de noi de fapt? De cunoștințele pe care le producem? De publicul pe care încercăm să îl implicăm?

După cele spuse de Consiliul Internațional al Științelor Sociale (ISSC), răspunsul este „destul de mult”. La fiecare trei ani, ISSC publică un ra-

>>

port asupra provocărilor și curentelor de ultimă oră din sociologie. Raportul asupra Științelor Sociale Mondiale 2013, *Changing Global Environments*, sumarizează angajarea diferitelor discipline sociale în schimbarea globală de mediu și formulează un plan de a intensifica contribuțiile științelor sociale la provocările produse de schimbarea mediului înconjurător.¹

Changing Global Environments cuprinde contribuții din partea organizațiilor disciplinare, cum ar fi ISA, și inițiative de cercetări interdisciplinare, cum ar fi programul internațional Dimensiunile Umane ale Schimbării Mediului. La o privire superficială, numărul și anvergura activităților menționate în raport sunt impresionante. Dar în timp ce schimbarea globală de mediu este adânc implicată în numeroase crize politice și economice, aceasta nu a reușit să capteze atenția curentului central al științelor sociale.

Raportul *Changing Global Environments* folosește analiza bibliometrică pentru a arăta că sociologii lipsesc practic din cercetarea legată de schimbarea de mediu. O căutare folosind termenii „schimbare climatică”, „politici climatice”, „schimbarea mediului”, „dezvoltare sustenabilă”, „biodiversitate” etc. în baza de date a Thompson Reuters Web of ScienceTM sugerează că, în timp ce numărul articolelor care se referă la schimbarea globală de mediu este în creștere, acestea reprezintă doar un procent scăzut din întregul volum al cercetărilor sociologice.

Totuși, eu cred că analizele bibliometrice subestimează în mod sistematic măsura în care sociologii – în calitate de cercetători, profesori, și, cel mai important, cetățeni – adresează problemele legate de mediu și de sustenabilitate. Doar o scurtă trecere în revistă a Comitetelor și Grupurilor de Cercetare ale ISA dezvăluie comunități înfloritoare de oameni de știință, care contribuie la tot felul de proiecte, dezbateri, procese de formare a politicilor, precum și organizații de mișcare socială și grupuri comunitare; sociologii contribuie în mod regulat și chiar își asumă roluri

de conducere în reviste multidisciplinare cum ar fi *Global Environmental Change* și *Local Environment*. Mai mult, multe experimente în cercetarea multidisciplinară, participatorie și de acțiune – în principal din Sudul Global – nu trec mai niciodată de filtrele evaluării științifice (peer review) sau ale factorilor de impact ai revistelor care guvernează accesul la așa-numita Web of ScienceTM – problemă pe care Comitetul de Cercetare pe teme de Mediu și Societate al ISA speră să o adreseze prin dezvoltarea noii sale reviste *Environmental Sociology*, ce va fi lansată la începutul anului 2015.

Cu toate acestea, *Changing Global Environments* oferă propuneri utile pentru a extinde influența științelor sociale². Aceste „baze transformative” – adică întrebări cheie ale științelor sociale la care trebuie găsite răspunsuri pentru a ghida tranziția într-un mod etic și echitabil la sustenabilitate – includ:

1. Complexitatea istorică și contextuală: cum sunt conduse procesele contemporane de schimbare globală a mediului de economii politice specifice? Cum se intersectează acestea cu alte procese, cum ar fi migrația și conflictul? Cum diferă experiențele procesului de schimbare a mediului în funcție de spațiu, timp, clasă, gen, etnie, credință etc.?

2. Consecințe: ce impact are schimbarea globală și de mediu asupra persoanelor și comunităților? Cum fac față oamenii, cum se adaptează și cum inovează în răspuns la schimbarea de mediu?

3. Condiții și viziuni pentru schimbare: ce conduce schimbarea individuală și colectivă? Care este relația dintre schimbarea socială, intervenția prin politici și procesul democratic? Cum pot contribui științele sociale la realizarea consensului asupra schimbării sociale dezirabile?

4. Interpretarea și înțelegerea subiectivă: cum pot înțelege oamenii schimbarea de mediu și care sunt șansele de intensifi-

care a învățării sociale? Care sunt presupunerile și problemele de percepție care stau la baza alegerilor și comportamentelor umane? Și invers, ce conduce la indiferență, scepticism și rezistență la schimbarea transformatoare?

5. Responsabilități: cine ar trebui să suporte costurile acțiunilor aferente adresării schimbărilor de mediu? Cum pot fi asistate populațiile vulnerabile, atât pentru a contribui la, cât și pentru a beneficia de pe urma răspunsurilor la schimbarea de mediu?

6. Guvernare și formularea deciziilor: cum se iau deciziile în condiții de incertitudine? Cum pot diferitele încadrări ale proceselor și problemelor de mediu fi de ajutor în atingerea unui acord politic? Ce fel de aranjamente instituționale facilitează dialogul dintre factorii de decizie, oamenii de știință și ceilalți?

Aici scopul nu este de a formula un plan aplicat modest pentru o știință socială relevantă în formularea politicilor, ci de a face științele sociale „mai curajoase, mai bune, mai mari și diferite”. Viziunea este a unor științe sociale capabile de: reîncadrarea schimbării de mediu ca proces social, influențarea agendelor politice și participarea la rezolvarea problemelor din lumea reală, angajarea savanților din domeniul științelor sociale în provocările schimbărilor globale de mediu și asigurarea reflexivității în practica științelor sociale³.

Aceasta nu este o viziune căreia îi lipsește reflexia teoretică și inovația, ci una în care munca conceptuală răspunde la întrebările puse prin transformare și prin interacțiunea cu alte discipline și părți interesate. Mulți sociologi și colegi fac exact acest lucru – după cum demonstrează *Changing Global Environments*, precum și alte exemple⁴. De exemplu, Karen O'Brien susține dezvoltarea unor perspective mai adânci asupra schimbării globale a mediului, integrând știința sistemelor Pământului cu o mai sofisticată înțelegere a acțiunilor umane drept reflexive și neliniare⁵. John Urry examinează posibilitățile existente în comportamentul reflexiv de

consum pentru stimularea inovației și inversarea intensificării consumului de materiale și energie⁶. La celălalt capăt al scărilor sociale, Alberto Martinelli propune un model de guvernare globală în care statele democratice, organizațiile supranaționale, corporațiile responsabile, ONG-urile și mișcările colective cooperează cu comunitățile științifice și de cercetare pentru a asigura luarea deciziilor în mod democratic și fundamentat atât teoretic, cât și empiric⁷. Mulți autori cercetează dinamica învățării colective în relație cu justiția socială și de mediu⁸.

Aceste exemple sunt în contrast desăvârșit cu ceea ce eu numesc „sociologia auto-referențială”, aceasta fiind munca teoretică fără alte puncte de referință semnificative decât lucrările similare de teorie socială. Limbajul obtuz și abstracțiile complexe ne prezintă de multe ori într-o lumină falsă ceea ce, la o inspecție mai atentă, nu sunt decât presupuneri empirice simpliste și nefondate. Trecerea dincolo de sociologia auto-referențială ne impune – cel puțin colectiv, dacă nu mereu și individual – să „ne murdărim mâinile”. Aceasta necesită să colaborăm cu ceilalți, să creăm cunoștințe împreună și să contribuim la schimbarea socială pozitivă. Aceasta nu este doar o problemă de etică (fără a nega importanța acesteia), dar și de validitate. Multidisciplinaritatea, integrarea și colaborarea sunt epistemic necesare pentru ca știința socială să informeze procesele dinamice ale transformării sociale și de mediu.

Căile către o participare semnificativă la schimbările sociale și de mediu nu sunt întotdeauna evidente. Unele căi prezintă riscuri personale și profesionale. Unele sunt inaccesibile. Changing Global Environments prezintă unele noi căi către o mai intensă implicare științifică, și anume Future Earth, o inițiativă de 10 ani dezvoltată prin ISSC, Consiliul Internațional pentru Știință (ICSU), UNESCO, Grupul Belmont și alții⁹. Îi încurajez pe toți cei interesați de cercetarea schimbării globale a mediului să se aboneze la buletinul informativ al Future Earth, să comenteze propunerile și să ia în considerare participarea, sau, de ce nu, inițierea unor activități aliate. După cum susține Changing Global Environments, realizarea potențialului întreprinderilor colective cum este Future Earth necesită ca oamenii de știință să pună întrebări legate de putere, inechitate și democrație, în moduri sofisticate și constructive.

Poate că nu sunt de acord cu afirmația că sociologii lipsesc din cercetarea schimbării globale de mediu, sunt însă foarte de acord cu faptul că oricum trebuie să dezvoltăm sociologii care să fie mai curajoase, mai bune, mai mari și poate chiar diferite. ■

Adresa de corespondență: Stewart Lockie
<stewart.lockie@jcu.edu.au>

¹ ISSC and UNESCO (2013) World Social Science Report 2013: Changing Global Environments. OECD Publishing and UNESCO Publishing, Paris. Disponibil la http://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/world-social-science-report-2013_9789264203419-en.

² Aceste propuneri au fost explorate în Hackmann, H. and St. Clair, A. (2012) Transformative Cornerstones of Social

Science Research for Global Change. International Social Science Council, Paris. Disponibil la http://www.igfagr.org/images/pdf/issc_transformative_cornerstones_report.pdf

³ Vezi în mod special la Moser, Hackmann și Caillods, Capitolul 2 „Schimbarea globală a mediului schimbă totul. Mesaje cheie și recomandări.”

⁴ Vezi de exemplu, Lockie, S., Sonnenfeld, D. și Fisher, D. (editori) (2014) The Routledge International Handbook of Social and Environmental Change. Routledge, London.

⁵ Capitolul 4, „Care este problema? Așezarea schimbării globale a mediului în perspectivă”

⁶ Capitolul 53, „Este creșterea emisiei gazelor cu efect de seră inevitabilă?”

⁷ Capitolul 83, „Guvernare globală și dezvoltare sustenabilă.”

⁸ De exemplu, J. David Tabara (Capitolul 11, „O viziune nouă a sistemelor deschise de cunoaștere pentru sustenabilitate: Oportunități pentru oamenii de științe sociale), Witchuda Srang-iam (Capitolul 76, „Învățare socială și adaptare la schimbările climatice în Thailanda), și Godwin Odok (Capitolul 79, „Nevoia pentru cunoștințele indigene pentru adaptarea la schimbările climatice în Nigeria”).

⁹ <http://www.futureearth.info/> și <http://www.icsu.org/future-earth/>

> Cupru, apă și teren

Mineritul în Piedra Alta, Peru

de **Sandra Portocarrero**, Universitatea Națională San Marcos, Lima, Peru

Comunitățile indigene din Peru protestează: „Fără minerit, destul furt, destulă poluare”.

În ultimii ani, economia peruană a făcut progrese semnificative, având rate dinamice de creștere a PIB, niveluri scăzute ale inflației și datoriilor, menținând în același timp rate stabile de schimb. Potrivit Fondului Monetar Internațional, Peru este o stea în ascensiune, o piață emergentă remarcată pentru o creștere puternică și o vulnerabilitate scăzută.

Dar când și de ce cei săraci din mediul rural devin activi din punct de vedere politic într-o țară cu indicatori macroeconomici deosebiți? Peru are a doua mare rezervă de cupru cunoscută din lume și mineritul joacă un rol dominant în economia peruană deoarece sectorul atrage investiții străine însemnate. Rata reală de creștere a PIB în Peru este previzionată la 5,3% până la sfârșitul anului 2014 și această creștere se preconizează să rămână fermă cu o rată medie anuală de 5% între 2014 și 2017. Cu toate acestea, în mod surprinzător, principalul factor care amenință să încetinească creșterea economică sunt tulburările sociale ca reacție la proiectele miniere: întârzierile în cadrul proiectelor ar putea duce la reducerea încrederii mediului de afaceri, care ar putea, la rândul său, amenința investiția în sectorul minier preconizată de SUA de 53,4 miliarde dolari în următorii zece ani.

În ultimele șase luni, am lucrat ca sociolog în cea de a doua cea mai mare companie minieră de cupru din Peru. Situată în cea mai aridă regiune din Peru, în departamentul Tacna, compania, deținută și condusă în prezent de mexicani, a început

activitatea în sudul statului Peru la începutul anilor 1960. Eu locuiesc într-o tabără de minerit izolată. la două ore de cel mai apropiat centru urban, într-un apartament confortabil cu două camere, dotat cu aer condiționat, apă caldă, Wi-Fi și TV prin cablu. Am acces la un club de golf, o piscină încălzită, terenuri de tenis, sală de gimnastică și centre de recreere. Minerii care lucrează în divizia de operațiuni nu au voie să folosească aceste facilități, deoarece acestea sunt păstrate pentru privilegiații lucrători administrativi, ca mine.

Lucrez șase zile pe săptămână pentru aproximativ douăsprezece ore pe zi, într-o industrie considerată de mulți a fi biletul Peru-ului pentru ieșirea din sărăcie. Slujba mea îmi permite să vizitez zonele de influență directă și indirectă. Zonele de influență directă sunt localitățile în care exploatarea miniere sunt situate geografic; mediul acestor zone este direct afectat de instalațiile și activitățile proiectului. Zonele de influență indirectă sunt zonele geografice în afara operațiunilor, dar al căror mediu este afectat de proiectul minier.

Activitatea mea mi-a permis să devin conștientă de faptul că bogățiile aduse de operațiunile miniere la nivel național și la administrațiile locale nu au fost distribuite în mod egal pentru toate părțile afectate, în special pentru fermierii locali. Una dintre numeroasele întrebări care au apărut pe durata activității mele în acest domeniu este cum răspund la schimbarea peisajului din Peru comunitățile sărace care uneori trăiesc la doar cincizeci de mile distanță de proiectele miniere care rulează

>>

mai multe milioane de dolari? Comunitatea pe care o voi numi Piedra Alta oferă încă o demonstrație că dislocarea este partea negativă a creșterii economice dinamice din Peru. Lipsa de apă în regiunea de sud a coastei aride din Peru a determinat mii de familii agricole să ocupe zonele în care pot accesa apă pentru a putea crește culturile, cu toate că aceste ocupații sunt de multe ori ilegale. Piedra Alta este o astfel de comunitate.

În 2001, cu ajutorul unor activiști politici și, după ciocniri repetate cu poliția, un grup de aproximativ 600 de familii de agricultori au ocupat aproximativ 10.000 de hectare de teren de stat, în speranța de a beneficia de filtrarea apei dintr-un baraj de decantare creat pentru deșeurile miniere. Familiile din Piedra Alta au venit din regiunile muntoase din Tacna și din provinciile vecine aride, cum ar fi Arequipa, Cusco, Moquegua și Puno.

Inițial, cele mai multe familii au ocupat acest teren doar pentru scopuri agricole, cultivând pământul de trei ori pe lună. Pentru că drumul până la Piedra Alta ar putea dura până la cinci zile și pentru că raidurile poliției menite să evacueze țăranii au loc în zile aleatorii, familiile au decis să se instaleze permanent, transformând Piedra Alta în noua lor casă. În interviuri, mulți rezidenți au descris ocuparea acestui teren ca un semn al „abilităților lor antreprenoriale”, pentru că ei nu numai că folosesc apa, care altfel ar fi aruncată în ocean, dar, de asemenea, investesc în infrastructură. La scurt timp după ocuparea țării, aceste familii au organizat și au finanțat un canal de irigație de șase mile, care permite circulația a până la 1.000 de litri de apă pe secundă. Ministerul Sănătății din Peru consideră că această apă este sigură pentru irigarea culturilor.

În mod ironic, barajele de decantare sunt de multe ori un pericol pentru mediu, fiind cel mai important risc de mediu pentru o companie minieră, dar acest baraj de decantare a devenit singura opțiune de supraviețuire pentru acești țărani. După ce au încercat diferite culturi timp de mulți ani, cu rezultate nereușite din cauza nivelurilor ridicate de salinitate din sol și din apa, locuitorii de Piedra Alta și-au însușit cultivarea de oregano, care ocupă 70% din teren, tara (un arbust pitic leguminos nativ) și măslina.

Acest succes agricol a mers mână în mână cu un proces dificil de legalizare. Având în vedere cadrul legal complicat, procedurile judiciare implicate în exproprierea oficială a acestui teren au durat peste un deceniu. În octombrie 2013, Primăria Municipiului Cerro Colorado, care este provincia în care se află Piedra Alta, a declarat că Piedra Alta are statutul oficial de comunitate. Acest lucru înseamnă că acum comunitatea se poate organiza legal, își poate alege primarul și primește un procent din redevențele miniere atribuite fiecărei regiuni.

Cele mai mari provocări, cu toate acestea, abia urmează. Compania minieră va extinde în curând principala fabrică de concentrate, dublând producția de cupru și utilizând mult mai multă apă. Planul de mediu prezentat de autoritățile statului Peru confirmă că mina nu va folosi mai multă apă dulce din bazinele hidrografice. În schimb, apa din bazinul de decantare va fi reciclată. Aceasta este o veste bună pentru activiștii de mediu, dar nu pentru locuitorii Piedra Alta. Ce se va întâmpla în cazul în care apa tratată nu mai curge, pentru că apa este reutilizată pentru operațiuni miniere? Deși sunt o comunitate oficială acum, legislația peruană lasă nereglementată responsabilitatea atunci când vine vorba de drepturile utilizării apei. Ca rezultat, multe conflicte sociale peruane în jurul industriei miniere sunt legate în mod specific de problema resurselor de apă. Mai mult decât atât, corupția larg răspândită în guvernul regional Peru, inclusiv în această regiune, subminează încrederea țăranilor: nimic nu garantează acestor persoane dreptul de a trăi și de a lucra pe acest pământ pentru următorul deceniu. ■

Adresa de corespondență: Sandra Portocarrero
<svnp86@gmail.com>

> Internaționalizarea și cultura auditului

Cazul sociologiei din Cehia

de **Martin Hájek**, Universitatea Charles, Republica Cehă

Jiří Musil (1928–2012), sociologul urbanist recunoscut la nivel internațional vorbind în fața unui portret al lui T.G. Masaryk, primul președinte al Cehoslovaciei.

Cultura auditului și stresul competitivității afectează universitățile și instituțiile științifice din multe țări, inclusiv pe cele din Republica Cehă. Implicațiile pentru carierele academice, pentru disciplinele științifice și pentru strategiile de publicare au fost analizate în mod repetat¹. Cu toate acestea, impactul culturii auditului asupra comunităților sociologice mici care folosesc limba națională este mai puțin bine înțeles. Aceasta nu doar pentru că aceste comunități sunt relativ marginale în sociologie, dar și deoarece consecințele auditării nu sunt mereu directe. Auditarea poate avea atât efecte pozitive, cât și negative. O consecință pozitivă poate fi faptul că îi încurajează pe oamenii de știință să intre în comunitatea internațională, eliberați de limitările locale. Ca dezavantaj, aceste procese ar putea devaloriza comunitățile științifice locale și sociologia locală în general. Exact această tensiune este cea care creează atât susținători cât și critici arzători ai culturii auditului în cadrul mediului academic – inclusiv în Republica Cehă.

În țările mici precum Republica Cehă, care are zece milioane de locuitori, susținătorii unui audit strict și ai competiției spun de obicei că doar comunitatea internațională poate cântări obiectiv ce constituie o producție sociologică valoroasă și ce nu. Este necesar, susțin ei, ca o comunitate științifică locală doar de aproximativ o sută de membri să fie parohială și e foarte probabil să fie divizată în

clici rivale și coaliții temporare, aflate în competiție pentru resurse limitate. Adepții standardelor internaționale susțin că aceste condiții complică orice formă de evaluare a calității bazată pe un peer-review național, din moment ce un astfel de control mai degrabă ar reproduce structura de putere a câmpului disciplinar local decât să producă într-adevăr calitate științifică.

Prin contrast, oponenții internaționalizării și a standardizării criteriilor de evaluare accentuează importanța contextului local în dezvoltarea domeniului, afirmând că o trecere spre publicarea și evaluarea internațională ar favoriza temele și problematicile globale în detrimentul celor locale. Ei susțin că, pentru ca un subiect local să devină recunoscut internațional, însăși formularea sa trebuie să fie transformată într-una comprehensibilă global, ceea ce schimbă deseori semnificațiile culturale sau uneori pierde din vedere fenomenul însuși. Ceea ce ar putea fi valabil pentru științele exacte – care, cu puține excepții, nu detaliază probleme locale – nu poate fi aplicat în științele sociale, unde problemele locale predomină (sau cel puțin au predominat până recent).

Ca și în alte dispute arzătoare, ambele părți implicate au dreptate și ambele aspecte – și cel național și cel internațional – ar trebui luate în considerare în evaluarea calității cercetării. În comunitățile științifice mari care comunică folosind o limbă de circulație internațională, acest model echilibrat este rezonabil pentru

>>

Miloslav Petrusek (1936-2012), sociolog ceh
faimos care s-a focusat pe probleme „locale”.

că dimensiunile globală și locală ale sociologiei sunt suficient de împletite. Însă în comunitățile academice mici cu o limbă minoritară, promovarea măsurilor internaționale standardizate drept criteriu principal – sau chiar unic – ar putea submina folosirea limbii native ca mediu de comunicare. De ce? Pentru că autorii care doresc să contribuie la domeniu nu doar în arena internațională ci și în cea locală (de exemplu în Republica Cehă) sunt forțați să-și scrie textele în două variante – în engleză, respectiv în cehă. Textele în cehă sunt citite doar de colegii vorbitori de cehă, deci impactul lor rămâne strict unul local. În cazul textelor scrise în engleză, pe de altă parte, autorii trebuie să-și adapteze munca pentru audiența internațională, deseori reducându-și interesul pentru comunitatea sociologică cehă. Asta duce și la un mod dual de a scrie, care ar putea fi etichetat drept sociologie direcționată local și, respectiv, sociologie direcționată global. Deși problema ar putea părea o simplă chestiune de limbaj sau traducere, nu este; are o semnificație mai adâncă pentru că afectează alegerea temei de cercetare, precum și a strategiilor de publicare ale cercetătorilor locali.

Presupun că unii cititori vor clătina din cap și vor murmura „Nimic nou aici. Această dublă cărare, națională și internațională, a existat dintotdeauna”. Sunt de acord. Și totuși, până recent, această dilemă a privit doar o parte din comunitatea sociologică – iar sociologii

individuali puteau să-și aleagă direcția preferată. De exemplu, Miloslav Petrusek (1936-2012), reputatul sociolog decedat recent, a fost un reprezentant tipic al sociologiei orientate local. Deși era puternic familiarizat cu sociologia globală și cu tendințele ei (citea și vorbea în mai multe limbi), a scris aproape exclusiv în limba cehă (și uneori în poloneză sau rusă). Activitățile sale academice au avut un impact puternic asupra mediului academic ceh și, din moment ce textele lui au influențat percepția publică a disciplinei, au influențat și poziția sociologiei în societatea mai largă. Pe de altă parte, Jiří Musil (1928-2012), un sociolog urban de renume internațional, a avut mai multă influență internațională decât locală, fiind și președinte al ESA (Asociația Sociologilor Europeni) între 1998-2001.²

Însă ce a fost cândva o problemă de preferință personală sau o alegere de destin nu mai este la fel astăzi. Cultura auditului și competiția cunosc doar un tip de sociologie: cea direcționată global. Tot ceea ce este direcționat către debaterile locale este considerat mediocr. Reprezentanții sociologiei direcționate local foarte rar primesc fonduri pentru cercetare și nu ating poziții academice din cauza impactului internațional prea mic. Prin urmare, ar fi irațional pentru sociologii din Republica Cehă să scrie un manual bun în cehă; departe de a le consolida reputația, o astfel de mișcare ar fi interpretată ca un semn că autorul a abandonat cariera internațională de cercetare. Drept consecință, studenții cehi învață după manuale globale precum cel al lui Giddens, cu accent pe cum funcționează societatea în Regatele Unite și în Statele Unite; aceste societăți servesc drept model pentru înțelegerea tuturor situațiilor locale. Noi termeni sociologici sunt introduși în comunitatea locală de către traducători, nu de către autorii academici specializați. Publicul local, de asemenea, își derivă înțelegerea sociologiei – și a societății contemporane – din traduceri ale autorilor globali, ale căror cărți discută situația locală doar marginal, dacă o acoperă întrucâtva.

Cultura auditului și competiția privilegiază cercetarea orientată global în defavoarea celei orientată local.

Dacă excelența științifică este definită ca recunoașterea venită din partea comunității academice globale, majoritatea cercetătorilor se vor concentra exclusiv pe publicațiile în limba engleză, exact ce face majoritatea oamenilor de științe sociale tineri și ambițioși din Republica Cehă de azi: cele mai bune rezultate ale lor sunt publicate în engleză, în jurnale internaționale.

Nu sugerez că sociologia națională sau orientată local este mai valoroasă decât cea direcționată global (sau internațional). În multe cazuri (să îndrăznesc să spun că în majoritatea?), cercetarea și publicațiile orientate local sunt de o calitate mediocră. Cu toate acestea, ele sunt mijloace prin care o comunitate academică restrânsă lingvistic reflectă situația locală și își comunică ideile studenților și publicului larg. În contextul presiunii de a publica global, eforturile sociologiei academice de a interacționa cu publicul local tind să fie desconsiderate drept o simplă „diseminare a rezultatelor”, o activitate care nu poate fi considerată un mod de a „face știință”. Sociologia direcționată global perpetuează ideea că societatea globală o transcede pe cea locală, ceea ce face ca fenomenele ce apar local să fie considerate simple manifestări ale proceselor globale. ■

Adresa de corespondență: Martin Hájek
<hajek@fsv.cuni.cz>

¹ A se vedea, de exemplu, Holmwood, J. (2010) „Sociology's misfortune: disciplines, interdisciplinarity and the impact of audit culture.” *The British Journal of Sociology*, 61(4), p 639-658.

² Dacă ne uităm la societatea cehă dintr-o perspectivă mai generală, marile figuri științifice, artistice sau politice din trecut au fost de asemenea frecvent orientate fie local, fie global. O pereche binecunoscută de compozitori cehi apare în minte: Bedřich Smetana (1824-1884) și Antonín Dvořák (1841-1904); primul fiind apreciat în principal în regiunea Cehiei, iar al doilea recunoscut global.

> Precaritatea Sociologiei

Note din regiunile din Cehia

de Filip Vostal, Universitatea și Academia de Științe Charles, Republica Cehă

Actul de balansare al sociologiei – legată, dar încă e capabilă să meargă, dacă e precară.

Cuvântul „precar” descrie de multe ori o stare definită drept „slabă, nesigură sau instabilă”. Toate cele trei aspecte ale termenului „precar” exprimă pe bună dreptate caracteristici semnificative ale sociologiei contemporane. În primul rând, precaritatea sociologiei reflectă felul în care tendințele societate-tehnologice extinse reconfigurează producerea de cunoaștere sociologică. În al doilea rând, având în vedere transformarea mediului academic sub hegemonia neoliberală, sociologia este din ce în ce mai mult o disciplină precară. În al treilea rând, termenul ar putea fi folosit pentru a descrie obiectul de analiză al sociologiei: o lume socială care este instabilă și extraordinară. În timp ce dezbaterile internaționale acordă atenție acestor aspecte ale disciplinei, manifestările și tensiunile locale, regionale și „provinciale” sunt adesea neglijate. Prin urmare, acest eseu aduce în discuție câteva evoluții globale mai largi în raport cu contextul ceh.

Să începem cu dimensiunea internă a sociologiei. Fără îndoială, una dintre provocările fundamentale pentru sociologia secolului al XXI-lea va implica noi metode de colectare a datelor, precum și răspunsurile sociologiei față de noile infrastructuri digitale, de calculatoare și de software. Me-

todele empirice tradiționale (cum ar fi sondajul și interviul) sunt acum contestate de capacitatea actorilor (de multe ori privați) de a agrega, sorta și analiza rapid seturi imense de date tranzacționale. Seturile de date imense și cu aplicare în numeroase domenii („big data”), tehnicile digitale de colectare a datelor și analizarea social media și intensificarea asociată a acestora nu constituie provocări nu doar la adresa instrumentelor metodologice, ci pot afecta, de asemenea, și teoretizarea sociologică. Mai putem considera „socialul” o categorie explicativă universală? Trebuie ca teoretizarea să lase loc și pentru digital și pentru factorul biologic/uman? Și pentru religios și pentru secular? Și pentru dimensiunile universale, dar și pentru cele individuale/particulare ale vieții sociale? Sociologia cercetează acum structuri și diviziuni sociale relativ stabile, precum și „stări de excepție”, sfere fluide și rețele aflate în schimbare; alături de categoriile tradiționale de clasă, gen, naționalitate și etnicitate, teoretizarea socială cuprinde în prezent situații de urgență, accidente, riscuri, asamblări și afecte. În mod tradițional, sociologia necesită o distanțare temporală și spațială față de societate cu scopul de a o înțelege, dar unele curente teoretice contemporane oglindesc, de asemenea – poate întruchipează și îmbrățișează – tendințe ale vieții sociale ale secolului al XXI-lea mai largi, chiar epocale: volatilitate, „dezordine” și accelerare.

Precaritatea sociologiei se manifestă uneori ca un conflict între provocarea digitală și practicile sociologice locale – de multe ori, nedigitale – care operează în tempo-uri și ritmuri diferite. Unele modalități (empirice și teoretice) rezistă provocării digitale; de exemplu, înrădăcinarea locală/regională a sociologiei, o caracteristică frecvent caracterizată prin dependențe de cale intelectuale și istoriile situate ale sociologiei naționale. Michael Saward sugerează că teoriile „lente” presupun „o examinare atentă și minuțioasă a particularităților culturii, ținând cont de valorile și cutumele locale și luând seamă de o serie de opinii și judecăți”, îmbrățișând „producția de cunoașteri situate”. Observațiile situate și posibil „lente” (în sensul că necesită mult timp), etnografice și antropologice s-ar putea afla în contradicție

>>

cu imperativul de digitalizare-și-accelerare. Sociologia cehă, la fel ca multe sociologii locale, probabil va rămâne blocată între „caracterul distinctiv al localității” sale interne și dezvoltarea condiționată istoric, pe de o parte, și influențele intelectuale externe, precum și evoluțiile digitale și tendințele infrastructurale cu caracter supranațional, pe de altă parte.

Dar poate cea mai presantă precaritate cu care se confruntă sociologia în prezent provine din condițiile externe care co-modelează reproducerea acesteia. Ideologia de piață, comodificarea și guvernanta corporativă mutilează viața academică din întreaga lume. Aceste realități au implicații supărătoare, dar inegal distribuite pentru oamenii de știință: stres tot mai mare, epuizare și disconfort psihologic. Observatorii de pretutindeni remarcă schimbările în timpul academic – și în dimensiunile sale culturale, structurale și experimentale – precum și presiunile asupra gândirii critice în sociologie. Contextele anglo-americane rămân „laboratoare” importante pentru a explora impactul schimbărilor neolibérale privind structura temporală a mediului academic, dar trecerea treptată spre o „fabrică de cunoaștere” din ce în ce mai managerială este într-adevăr evidentă și în alte părți ale lumii (inclusiv în mediul academic ceh).

Cu toate acestea, atunci când vorbesc cu colegii din Marea Britanie, de exemplu, situația actuală – atât în ceea ce privește condițiile de muncă și timpul și spațiul estimate pentru lectură, scriere și cercetare – încă pare diferită de mediul academic din Cehia. Într-adevăr, deși retorica de notorietate – excelență, inovații, competitivitate la nivel mondial, economia bazată pe cunoaștere – deranjează spațiul de politici din mediului academic din Cehia, sistemul nostru rămâne încă relativ îndepărtat de realitatea academică descrisă în romanele despre campusurile americane sau britanice, cum ar fi *Fight for Your Long Day* sau *Crump*. În ciuda modelului über-neoliberal adoptat de către clasa politică cehă și în ciuda încercărilor repetate de a „îmblânzi” mediul academic ceh și de a aplica principiile comodificării și marketizării, mediul academic ceh încă se opune ideologiei neobosite de conducere și de afaceri care structurează omologii săi în altă parte. Critica dură a filozofului austriac Konrad P. Liessmann cu privire la schimbările din prezent în mediul academic și umanist a fost susținută la scară largă de către oamenii de știință și managerii din mediul academic din Cehia, iar când istoricul Howard Hotson, un critic important al reformelor universitare britanice, a vorbit publicului ceh, concluziile sale au fost fără rezerve aprobate de reprezentanți

ai universităților și ai Academiei de Științe din Cehia. Un mediu academic curajos, nou și comodificat-marketizat s-ar putea confrunța cu provocări aici, în Europa Centrală (cel puțin pentru moment).

Desigur, chiar și cu rezistență la nivel local, tendințele neo-liberale ce învăluie mediile academice din întreaga lume ar putea remodela sociologii locale și regionale. Și totuși, aceste presiuni vin tocmai într-un moment în care lumea socială a secolului al XXI-lea a dobândit un nivel de complexitate și fragmentare care impune teorii noi, precum și analize riguroase ale modului în care au loc cataclisme ale „modernității capitaliste globale” la nivel local (și invers, de exemplu, modul în care problemele locale ajung „la nivel global”). În conjunctura prezentă avem nevoie de un anumit fel de sociologie pentru a descrie, a explica și a face ceva cu privire la această modernitate.

Al treilea tip de precaritate poate ajuta totuși sociologia să răspundă acestei provocări. Examinarea perpetuă și formularea de noi întrebări cu privire la realitatea socială rămân condițiile esențiale pentru orice metodă de anchetă interpretativă sau „pozitivă”. Mai mult decât atât, fenomenele sociale, procesele, ideologiile, instituțiile și relațiile sociale trebuie să fie continuu tratate ca nefirești, ca obiecte de explicat și criticat. Sociologul ceh Miloslav Petrušek (1936-2012) a acordat o atenție deosebită legăturii dintre literatură, artă și sociologie, sugerând că literatura poate servi drept mărturie distinctivă despre societate. Sociologia rămâne convingătoare ca întreprindere în mod inerent interdisciplinară, împletită cu științele umaniste și literatura; și, în același timp, sociologia este, de asemenea, o „știință normală” cu paradigmele sale și bazele sale instituționale. Această instabilitate din interiorul domeniului și între domenii, care a caracterizat întotdeauna sociologia ca disciplină unică care iluminează surprizele și ghicitorile ce umplu lumea socială. ■

Adresa de corespondență: Filip Vostal
<filip.vostal@gmail.com>

> Echipa arabă a *Global Dialogue*

de **Mounir Saidani**, Universitatea El Manar, Tunisia

La sfârșitul lunii februarie 2011, Sari Hanafi mi-a scris un mail în care mă întreba dacă îl pot ajuta să găsească traducători pentru versiunea în limba arabă a *Global Dialogue*. Eu am văzut asta drept una dintre consecințele fericite ale Revoluției Tunisiene, la doar câteva săptămâni după căderea lui Zein Al-Dine Ben Ali. Cu toate acestea, m-am întrebat dacă am cunoștințele de limbă engleză necesare ca să mă ocup de acest lucru personal. Încercările mele de a găsi traducători au eșuat, astfel încât m-am hotărât să traduc eu utilizând versiunea în limba franceză, disponibilă atunci pe site-ul ISA (International Sociological Association – Asociația Internațională a Sociologilor). Pentru numărul următor, trei luni mai târziu, m-am hotărât să traduc direct din engleză în arabă și am continuat să fac acest lucru cu ajutorul binevoitor al lui Sari. Anunț pe pagina mea de Facebook apariția fiecărui număr nou pentru ca sociologii arabi să afle de existența *Global Dialogue* în arabă. Cunoștințele mele de limbă engleză sunt din ce în ce mai bune, iar traducerea revistei îmi satisface setea de cunoaștere în domeniul sociologiei pentru că îmi oferă acces la o gamă largă de texte și referințe din toată lumea. Este foarte instructiv să traduc experiențele din teren de prin lume și să aflu noile abordări teoretice și cele mai noi teme de cercetare sociologică. Deci învăț foarte mult în timp ce traduc *Global Dialogue* în arabă. Întâlnirea Asociațiilor Naționale de Sociologie, care a avut loc la Ankara în anul 2013, a fost o ocazie extraordinară să cunosc traducătorii revistei *Global Dialogue* din alte țări. Aceasta este o experiență minunată, de care sunt foarte mândru. Iar acum am curaj să public în limba engleză mai multe dintre lucrările mele – un alt dar pe care l-am primit din partea revistei noastre. ■

Adresele de corespondență:
Mounir Saidani <mounisai@yahoo.fr>
și Sari Hanafi <sh41@aub.edu.lb>

Mounir Saidani este conferențiar în Departamentul de Sociologie al Institutului Superior de Științe Umaniste din cadrul Universității El Mana din Tunisia din anul 2012. În perioada 2000-2012 a predat sociologie la Universitatea din Sfax, Tunisia, după ce, vreme de optsprezece ani, a predat limba franceză într-un gimnaziu. Interesele și lucrările sale vizează sociologia culturii, artelor și cunoașterii din perspectiva schimbării sociale. A publicat șapte cărți pe aceste teme, în limba arabă. Este membru al Laboratorului pluridisciplinar din cadrul Institutului Superior de Științe Umaniste și are lucrări pe următoarele teme: Iluminism, Modernitate și Diversitate Culturală.

Sari Hanafi este în prezent profesor de sociologie în cadrul Universității Americane din Beirut și editor al revistei de limbă arabă Idafat: Jurnalul arab de sociologie. La Congresul Mondial de Sociologie al ISA din 2014 de la Yokohama a fost ales vicepreședinte al ISA pentru Asociațiile Naționale. Este membru al Consiliului Arab pentru Științe Sociale. Este autorul unui număr mare de articole și lucrări cu privire la diaspora și refugiații palestinieni, sociologia migrației, politicile cercetării științifice, societatea civilă și formarea elitelor și justiția tranzițională. Printre lucrările sale recente se numără: UNRWA și refugiații palestinieni: de la ajutorare și construcție la dezvoltare umană (împreună cu L. Takkenberg și L. Hilal, 2014), Puterea excluziunii incluzive: anatomia guvernării israeliene în teritoriile palestiniene ocupate (împreună cu A. Ophir și M. Givoni, 2009, în engleză și arabă). Următoarea sa carte se numește Societatea cunoașterii și cercetarea arabă: promisiunea imposibilă (împreună cu Rigas Arvanitis).